

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Första kammaren.

Nr 7.

Tisdagen den 23 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 46, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

nr 47, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 48, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensin, m. m.;

nr 49, med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

nr 50, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 51, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus, m. m.;

nr 52, angående dödning av inteckning i en från fastigheten Hättebo 1^a i Nydala socken i Jönköpings län försäld lägenhet; samt

nr 53, angående befrielse för dödsboet efter P. E. Eriksson från By, Rödön, från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp.

Justerades protokollen för den 16, 17 och 20 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under rikstatsens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till rikstatsen för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1943/44 till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående område;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för statens vattenfallsverks räkning av enskild kraftdistributionsverksamhet m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för G. V. Bohlin m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för luftfartsfonden för budgetåret 1943/44 m. m.; samt

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1943/44.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 42, angående modernisering av flygplankryssaren Gotland; samt

nr 43, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 44, angående bestridande av änkan Tora Virginia Bengtsson och Gun-Britt Bengtsson tillkommande livräntor.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 45, angående befrielse för Å. B. Jönsson m. fl. från ersättningsskyldighet.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 2, 9 och 31, bevillningsutskottets betänkanden nr 3 och 4, första lagutskottets utlåtanden nr 6—9, jordbruksutskottets utlåtande nr 3 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 46—53.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 24 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Holmbäck* till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställt följande frågor: »Vilka äro orsakerna till dröjsmålet med Kungl. Maj:ts beslut över de juridiska fakulteternas framställningar i december 1938 och i januari 1939 om särskild meritberäkning för juris doktorer och docenter inom fakulteterna vid befordran samt uppflyttning i löneklass å domarebanan och inom förvaltningen? När kan dylikt beslut väntas?»

Ang. särskild meritberäkning för juris doktorer m. fl.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet *Westman*, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara nämnda frågor, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr *Holmbäck* har till mig riktat följande fråga:

»Vilka äro orsakerna till dröjsmålet med Kungl. Maj:ts beslut över de juridiska fakulteternas framställningar i december 1938 och i januari 1939 om särskild meritberäkning för juris doktorer och docenter inom fakulteterna vid befordran samt uppflyttning i löneklass å domarebanan och inom förvaltningen? När kan dylikt beslut väntas?»

Mitt svar är följande:

Först vill jag i korthet redogöra för de hittills vidtagna åtgärderna i ärendet. Fakulteternas framställningar, som inkommo till ecklesiastikdepartementet, remitterades därifrån till kanslersämbetet för rikets universitet för utlåtande. Kanslersämbetet avgav utlåtande med ett av ämbetet utarbetat, från fakultetsförslaget avvikande förslag. Ärendet överlämnades därefter till justitiedepartementet. Den 6 juni 1939 remitterades framställningarna jämte kanslersämbetets utlåtande och förslag för yttrande till hovrätterna, fem centrala ämbetsverk samt överståhållarämbetet och länsstyrelserna ävensom till styrelserna för Föreningen Sveriges häradshövdingar och Föreningen Sveriges stadsdomare. Yttrandena hade inkommit i slutet av 1940. De bearbetades därefter i departementet.

I yttrandena uttalades delade meningar dels om behovet överhuvud taget av noggrant fastslagna bestämmelser i ämnet och dels om utformningen av eventuella sådana. Åtskilliga myndigheter gävo uttryck åt den meningen, att man redan nu vid anställning och befordran tar skäligen hänsyn till de vetenskapliga meriter, det här gäller.

För min del ansåg jag emellertid, att man borde undersöka i vad mån det vore lämpligt att tillmötesgå de framställningar, som gjorts från universitetshåll och som gingo olika långt. De yrkanden, som där framfördes, att disputationsbetyg och docenttjänstgöring skulle värdesättas såsom vissa tjänstår, olika i olika fall, vid utnämningar och uppflyttning i löneklass, måste tydligen medföra ändrade författningsbestämmelser, bl. a. ändring i avlöningsreglementena. Då man härvid måste taga hänsyn till skiftande förhållanden vid dom-

Ang. särskild meritberäkning för juris doktorer m. fl. (Forts.)
stolar och ämbetsverk, skulle det varit lämpligt att hänskjuta ärendets fortsatta behandling till en särskild sakkunnig.

Vid den tid, då remissförfarandet avslutats, hade emellertid på grund av det statsfinansiella läget utfärdats direktiv, som inneburo att ett flertal sakkunnigutredningar avbrötos och att nya endast i mera trängande fall fingo tillstås. Anslaget till departementets kommittéutgifter har i de följande statsverkspropositionerna bestämts med stor sparsamhet.

Att under sådana förhållanden i stället övergå till att upptaga ärendet till fortsatt beredning av departementets tjänstemän har ej kunnat ske på grund av den stora brist på arbetskrafter, som är en följd av de militära inkallelserna och kristidskommissionernas utökning. Jag är emellertid av naturliga skäl intresserad för detta ärende och jag skall, så snart förhållandena det medge, upptaga det till fortsatt behandling på den väg, som visar sig mest framkomlig.

Herr Holmbäck: Jag ber att få till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framföra min synnerliga tacksamhet för det snabba svaret och för den välvilliga inställning, han har till lösandet av denna fråga. Samtidigt måste jag emellertid beklaga, att det synes vara svårigheter i vägen. Jag tror för min del, att det är alldeles nödvändigt, att man skrider till ett beslut i detta spörsmål, som nu har legat på departementens bord i fyra år, och detta ur två synpunkter. Det är nödvändigt att ytterligare uppmuntra till fortsatta juridiska studier. För samtliga de juridiska fakulteterna ha vi under senaste tiden haft en enda docent, som skulle ha varit i tillfälle att åtaga sig ett professorsvikariat, och var och en förstår ju, att detta är alldeles orimligt. Vidare skulle det vara av synnerligen stor betydelse för vår kontakt med främmande rättssystem och främmande samhällsliv, att vi finge några fler, som ägnade sig åt komparativa studier på dessa områden. Det säger kanske något, om jag talar om, att vi vid Uppsala universitetsbibliotek, som dock på denna punkt torde vara bäst utrustat i Sverige, av ålder endast haft de tyska rättsfallssamlingarna och att det är först under det sista kvartsseket på initiativ av nuvarande lärare vid juridiska fakulteten, som vi fått in de engelska, franska och schweiziska, under det vi fortfarande sakna de amerikanska. Detta visar att vi stått i för liten kontakt med utlandet på rättens och samhällslivets område, och en av möjligheterna att få bättre förhållanden är just att vidtaga sådana åtgärder, varigenom man stimulerar till högre juridiska studier.

*Ang. de s. k.
vattenhalts-
avdragen å
spannmåls-
priserna.*

Ordet lämnades härefter till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **Pehrsson-Bramstorp**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Gustaf Elofssons interpellation angående de så kallade vattenhaltsavdragen å spannmålspriserna, och nu yttrade: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Gustaf Elofsson till mig framställt följande spörsmål:

1) Anser statsrådet att jordbrukarna själva skola bära den förlust de göra genom vattenhaltsavdragen, då det i uppgörelsen mellan regeringen och jordbrukets representanter överenskommits, att höstvetete skall betalas med 26 kronor per deciton, råg med 25 kronor per deciton o. s. v.?

2) Har statsrådet för avsikt att föranstalta om efterbetalning för att ersätta de avdrag, som gjorts i fråga om vattenhalten i den spannmål av 1942 års skörd som levererats?

3) Om så icke är förhållandet, vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga för att ersätta jordbrukarna den förlust, som de fått vidkännas genom de av Svenska spannmålsaktiebolaget utfärdade föreskrifterna?

Ang. de s. k. vattenhaltsavdragen å spannmålspriserna. (Forts.)

I motiveringen till interpellationen erinras, att vattenhaltsavdrag gjorts under de senaste två åren vid leverans av brödspannmål, vilka avdrag torde vara ganska varierande och i genomsnitt belöpa sig till minst 50 öre per deciton. Liknande avdrag göras på leveranserna av fodersäd. Vithavre, som åsatts ett pris av 19 kronor per deciton, har på många håll icke betalats med mera än 16 kronor 85 öre per deciton, allt detta beroende på att väderleksförhållandena varit sådana, att man icke kunnat åstadkomma bättre kvalitet. Interpellanten påpekar att i ovannämnda avdrag ingår icke det avdrag, som göres på grund av den holländska viktens bestämmelser. Som bevis för det felaktiga i tillvägagångssättet anföres att på många håll göres ett generellt vattenhaltsavdrag av 2 procent utan prövning av vattenhalten.

Livsmedelskommissionen har i av mig infortrat yttrande med anledning av interpellationen anfört bland annat följande.

Enligt Kungl. Maj:ts brev den 18 december 1942 har livsmedelskommissionen bemyndigats fastställa normalpriser på jordbruksprodukter under konsumtionsåret 1942/43 med utgångspunkt från de grundpriser, som av kommissionen föreslagits i skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 augusti 1942. Sistnämnda grundpriser överensstämde helt med nu gällande normalpriser för spannmål av s. k. normalkvalitet. Livsmedelskommissionen förutsatte i sin skrivelse, att de föreslagna grundpriserna på vanligt sätt skulle bli föremål för prisreglering med hänsyn till kvaliteten. I den prognos rörande jordbrukets inkomster och kostnader under 1942/43, som uppgjorts av 1942 års jordbrukskommitté och som låg till grund för kommissionens förslag, räknade man med hänsyn till de mindre gynnsamma väderleksförhållandena icke med att något pristillägg för kvalitet genomsnittligt taget skulle komma att utgå för höstvetete. För vårvetete räknades med ett proteintillägg av en krona per deciton. Livsmedelskommissionen utgick i sitt förslag från att jordbrukarna själva skulle stå risken för att kvaliteten bleve sämre än jordbrukskommittén antagit liksom att jordbrukarna, därest kvaliteten bleve bättre än beräknats, skulle få behålla den merinkomst, som härigenom uppkomme. Denna mening delades av jordbruksrepresentanterna i livsmedelskommissionens råd. I samband med behandlingen av kommissionens förslag förklarade dessa, att de organisationer, som de företrädde, för sin del accepterade, att de produktpriser som av kommissionen föreslogos bleve bundna, så att varken höjning eller sänkning därav skulle ifrågasättas under det kommande konsumtionsåret, och att man alltså fränföle varje tanke på efterregleringar. Någon ändring i denna sin uppfattning ha jordbruksrepresentanterna, såvitt kommissionen har sig bekant, ej heller gjort gällande vid de överläggningar med ledamöter av regeringen som förekommo i december. Vid sistnämnda tidpunkt hade kommissionen för övrigt redan fastställt de prisregleringsbestämmelser för olika slag av spannmål, som skulle gälla under konsumtionsåret 1942/43. Enligt nämnda prisregleringsbestämmelser, vilka utfärdades den 30 september 1942 och allttjämt gälla, skall prisreglering för vattenhalt verkställas sålunda, att för varje tiondels procent, varmed vattenhalten överstiger 17.5 procent, avdrag göres med två tiondels procent av priset, samt att för varje tiondels procent, varmed vattenhalten understiger 17.5 procent, tillägg göres med femton hundraedels procent av priset intill 15 procents vattenhalt och därefter med tolv hundraedels procent av priset intill 13 procents vattenhalt.

Prisreglering för vattenhalt har alltsedan år 1931, då den statliga regleringen av spannmålsmarknaden tog sin början, förekommit vid regleringsorganets inköp av brödsäd, framhåller livsmedelskommissionen. Intill dess beslag år 1940 lades på brödsäd, tillämpades emellertid sådan prisreglering mycket sällan vid spannmålshandlandenas inköp från jordbrukare, vilket sammanhänge

Ang. de s. k. vattenhaltsavdragen å spannmålspriserna. (Forts.)

med att prisbildningen då var fri under större delen av året. Däremot skedde prisreglering för vattenhalt alltid då spannmål vidareförsålades från handlandena till kvarnar eller till det statliga regleringsorganet. Därest spannmålen något år hade en relativt hög vattenhalt, kunde spannmålshandlandena således icke till jordbrukarna betala högre pris än att de voro skyddade för nämnda prisreglering. Efter beslagets ikraftträdande tillämpas prisreglering för vattenhalt i stor utsträckning även vid inköp från jordbrukare. Anledningen härtill är närmast de fasta inköpspriserna i förening med en strävan från myndigheternas sida att hålla marginalerna så knappa som möjligt. Under innevarande konsumtionsår har måhända handeln varit särskilt angelägen om att tillämpa vattenhaltsreglering, vilket torde bero på att handeln icke i år har någon större möjlighet att erhålla kompensation för eventuella vattenhaltsavdrag vid återförsäljning genom motsvarande tillägg för hög proteinhalt hos vete.

Enligt de vid Sveriges utsädesförening i Svalöv utförda cereala undersökningarna var vattenhalten hos 1941 års skörd av höstvetete och vårvete 17.5 procent och av råg 17.7 procent. Då vid 17.5 procent varken avdrag eller tillägg göras, kan således för 1941 års skörd inga nämnvärda avdrag för hög vattenhalt ha förekommit. Beträffande 1942 års skörd ha vid liknande undersökningar i Svalöv kunnat konstateras, att vattenhalten i genomsnitt taget är cirka en procent högre än år 1941. För nämnda vattenhalt kan ett prisavdrag göras på två procent. Hektolitervikten hos 1942 års skörd är emellertid trots den höga vattenhalten rätt hög, och man torde kunna räkna med ett tillägg för hektolitervikt i fråga om höstvetete och höstråg av 0.5 procent och i fråga om vårvete av en procent. För vårvete tillkommer dessutom pristillägg för råproteinhalt med i runt tal två procent. Dessa undersökningar ha utförts på spannmål, som tröskats under månaderna september—november, varför man har anledning räkna med något lägre vattenhalt i genomsnitt taget för 1942 års skörd.

Livsmedelskommissionen framhåller vidare, att jämväl fodersåden av 1942 års skörd i många fall har hög hektolitervikt och att denna omständighet till viss grad motväger den höga vattenhaltens inverkan vid prisreglering för kvalitet. Då interpellanten anför, att vithavre betalats med pris ned till 16 kronor 85 öre per deciton, torde det ha varit fråga om havre som blivit frostskadad och dessutom haft osedvanligt hög vattenhalt. Det bör observeras, att ett visst sammanhang finnes mellan spannmålets vattenhalt och vikt. Vid en vattenhalt av exempelvis 18.5 procent, d. v. s. en procent över medelvattenhalten, göres enligt prisregleringsbestämmelserna avdrag med två procent av priset, d. v. s. för höstvetete av 1942 års skörd med 52 öre per deciton. Därest samma spannmål bärgats under sådana förhållanden, att vattenhalten utgjort endast 17.5 procent, hade vederbörande visserligen fått ut fullt pris men för en kvantitet som varit 1.2 procent mindre än den spannmålen skulle haft vid en vattenhalt av 18.5 procent.

Uppgiften att man på sina håll inom spannmålshandeln gör ett generellt vattenhaltsavdrag av två procent utan prövning torde vara riktig, framhåller livsmedelskommissionen till sist. Emellertid äro jordbrukarna alltid berättigade att få sin spannmål fullständigt undersökt och betalning erlagd efter undersökningsresultatet. På grund av de därmed förenade kostnaderna undvika jordbrukarna dock i regel sådan undersökning.

Av det anförda framgår, att i det av interpellanten anförda fallet, då havren betalats med 16 kronor 85 öre per deciton, havren måste, därest prisavdraget helt berott på vattenhalten, ha innehållit 23.2 procent vatten och 76.8 procent torrsubstans. Ett havreparti med denna torrsubstans lämnar i kvantitativt utbyte 7.5 procent mera än havre med 82.5 procent torrsubstans. Med denna beräkningsgrund bör kilogrampriset, 16.85 öre, multipliceras med 107.5 för att

Ang. de s. k. vattenhaltsavdragen å spannmålspriserna. (Forts.)

få fram en jämförelse med priset per deciton för havre med 82,5 procent torrsubstans, och detta gör att priset i verkligheten blir 18 kronor 11 öre per deciton, varvid köparen av spannmålspartiet får betala torkningskostnaden. Vill däremot säljaren betala torkningskostnaden, har han rätt att få betalt för den kvalitet och kvantitet, som framkommer efter torkningen. Däres ett godtyckligt avdrag göres för vattenhalten, har säljaren rätt att begära provtagning och att själv avgöra huruvida torkningen skall ske på hans bekostnad eller partiet säljas i befintligt skick. Det relaterade torde visa, att bestämmelsen om att spannmål skall innehålla viss minimiprocent torrsubstans för att hänföras till normalkvalitet måste finnas. Ett borttagande av denna bestämmelse skulle, t. ex. då skörden företagits med en s. k. skördetröska, kunna leda till rena orimligheter.

På interpellantens första fråga kan jag alltså svara, att den överenskommelse, som träffats angående priserna, gäller den normalkvalitet som tillämpas under en följd av år. Till följd härav blir svaret på andra frågan, att några bärande skäl icke kunna åberopas för att ersättning skulle utgå för de åsyftade avdragen. Vad beträffar tredje frågan anser jag det icke lämpligt att vidtaga en efterreglering av priset, vilken då borde tillämpas även i sådana fall, där kvaliteten betingar överpris.

Herr Elofsson, Gustaf: Herr talman! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för det svar jag fått på min interpellation. Jag skall då först, herr talman, med några ord redogöra för på vad sätt systemet med vattenhaltsavdrag har tillkommit. Livsmedelskommissionen framhåller, att detta avdrag tillämpats ända sedan 1931, men den medger att det kanhända endast tillämpats mellan spannmålshandlarna och kvarnarna. Efter 1940 har emellertid detta vattenhaltsavdrag införts vid försäljning från jordbrukarna, och särskilt i år har det drabbat jordbrukarna mycket hårt.

Jag har gjort en förfrågan hos ett par spannmålsfirmor, om de kunde lämna uppgift på hur det ställt sig med eventuellt överpris och underpris på de olika spannmålssorterna, och de svarade, att det i minst 95 procent av fallen blev underpris och kanhända kunde bli överpris i 5 procent. Man har ju alltid utgått ifrån att man skulle ha den holländska vikten som värdemätare, när det gäller att bestämma spannmålets kvalitet. Detta system har ju tillämpats under en lång följd av år och har visat sig gå ganska bra. Men nu på senare tiden har man infört den metoden, att man säger att vattenhalten inte får utgöra mer än 17,5 procent, ty då kan spannmålen icke betraktas som kvarnduglig, och ett visst vattenhaltsavdrag måste göras. Jag medger att under ett år med så stark nederbörd som det förra kan det vara svårt att hålla vattenhalten nere, men även året förut visade det sig, trots den starka torka, vi hade hela det året, att vattenhalten i spannmålen kunde ligga högre. Om man nu skall bibehålla detta avdrag, så må ju det ske, men då får man också från regeringens och underhandlarnas sida vara beredd på att reglera ett eventuellt underskott, när man skall lägga upp jordbrukets ram så att inkomster och utgifter skola balansera.

Jag anförde i min interpellation, att 4 miljoner kronor eventuellt skulle utgöra jordbrukarnas ungefärliga förlust på grund av detta avdrag i år. Jag får ju säga, att jag hade väntat att svaret skulle innehålla en exakt uppgift på den summan. Jag har själv vänt mig till Svenska spannmålsbolaget för att få summan exakt, men där svarades att det skulle taga allt för lång tid för dem att räkna ut dessa summor. Man sade att det naturligtvis kunde göras men att man måste ha order från högre ort, om man skulle gå in på en

Ang. de s. k. vattenhaltsavdragen å spannmålspriserna. (Forts.)
sådan sak. När man ser på avräkningsnotorna, finner man att den holländska vikten på råg kan ligga på 121—123 holländska skålpund och att det likväl har gjorts avdrag. Beträffande vete har avdrag förekommit, ehuru den holländska vikten uppgått till 132 eller 133. Livsmedelskommissionen har ju i sitt yttrande till herr statsrådet för detta svar, som jag i dag fått, framhållit, att dessa vattenhaltsavdrag förut kanhända inte tillämpats i sådan utsträckning som under de två senaste åren, men, skriver kommissionen, detta är kanske beroende på att regeringen påbjudit att återförsäljarnas vinstmarginal skall hållas nere och att dessa därför blivit angelägna att hålla hårt på vattenhaltsavdraget för att på så sätt kunna tillgodogöra sig en större vinst. Då blir ju följden bara den, att den vinst som dessa mellanhänder skola ha läggas på jordbrukarna.

Livsmedelskommissionen framhåller vidare, att jordbrukarnas egna organisationer ha deltagit i bestämmandet av dessa pris och icke gjort någon anmärkning mot dem utan godkänt dem. Men enligt den redogörelse, kommissionen lämnat, framhålla jordbrukarnas representanter vid underhandlingarna, att de acceptera ett fast spannmålspris av t. ex., som det blev bestämt, 25 kronor för råg och 26 kronor för vete men att de däremot icke vilja vara med om vare sig under- eller överpris. Nu säger livsmedelskommissionen, att det lika ofta blir överpris som underpris, men jag har gjort en undersökning bland cirka tvåtusen leverantörer, och bland dessa tvåtusen, som jag fått uppgifter ifrån, har ingen kunnat påvisa något överpris. Jag skulle också vilja fråga: hur skall det kunna bli något överpris på sådana platser, där det tillämpas ett generellt vattenhaltsavdrag av t. ex. 2 procent? Där provas ju inte ens vattenhalten. Visserligen framhåller livsmedelskommissionen, att jordbrukarna ha rätt att fordra undersökning av vattenhalten, men jag vet att på många håll, där jordbrukarna tyckt att avdraget varit för högt och velat ha vattenhalten prövad, ha uppköparna svarat, att de ha en överenskommelse med Svenska spannmålsbolaget och att det skulle ta allt för lång tid att göra alla dessa vattenhaltsprov, som skulle behövas. Jag vet inte om jordbrukarna ha rätt att få en sådan prövning, men enligt det svar, jag nu fått, visar det sig nu att de ha rätt till det.

Jag kan emellertid inte underlåta att påpeka ett annat förhållande, som har blivit rådande den senaste tiden. Om en jordbrukare håller egna säckar, då han levererar in spannmålen till lagerhusen eller partihandlarna, får han det pris som är åsatt av staten, men om han inte själv har tillgång till så många säckar som han behöver utan måste vända sig till köparen och låna säckar, äger spannmålshandlaren rätt att tillgodogöra sig 15 öre för varje säck. Då skulle jag vilja ställa den frågan till herr statsrådet, om det inte är lika kostsamt för jordbrukaren att hålla säckar som det är för spannmålshandlaren. Denne får sina kostnader ersatta, om jordbrukaren levererar in spannmålen i hans säckar, men om jordbrukaren levererar in i eget emballage, får han inte ett öre. Jag tycker att jordbrukaren då borde få sina 15 öre lika väl som han får betala det, om den firma, han levererar till, håller detta emballage.

Det har inte lämnats någon exakt uppgift på hur stor jordbrukarnas förlust genom detta avdrag blivit, men då herr statsrådet icke bestritt riktigheten av den siffra, jag anfört i min interpellation, få vi kanske antaga att det rör sig om en sådan summa. Herr statsrådet framhåller i slutet av sitt svar, att han icke anser att någon efterbetalning kan ske. Priset är satt efter normal kvalitet, avdraget har tillämpats under en följd av år och herr statsrådet räknar med att det bör stå kvar och finner icke bärande skäl föreligga för att ersättning för avdraget skulle utgå. Till sist framhåller herr stats-

Ang. de s. k. vattenhaltsavdragen å spannmålspriserna. (Forts.)

rådet, att om efterbetalning skulle ske, skulle även erhållna överpris återbäras. Det tror jag nu skulle vara den lättaste sak i världen, ty som jag nämnde tror jag inte det är 5 procent av jordbrukarna som fått några överpris. Men om det nu, efter vad jag kan förstå av svaret, inte finns någon möjlighet att få det påtalade avdraget reglerat, så finns det ju en annan möjlighet. Man säger ju ofta, när det tvistas om jordbrukspriserna, att man inte kan höja dem på en punkt utan att sänka på en annan, därför att man måste hålla sig inom den ram som man förut bestämt. Den saken var ju före t. ex. när det gällde höjning av fläskpriserna. Då skulle jag bara vilja framställa det spörsmålet, om man inte genom att taga med i beräkningen den förlust som jordbrukarna fått göra genom detta vattenhaltsavdrag får ett tillfälle att göra en höjning på fläskpriset utan att spränga den ram som man gjort upp för jordbrukets inkomster och utgifter. Jag tror att man här skulle kunna ha ett tillfälle att förbättra priserna på den animaliska produktionen i ganska hög grad.

Herr Löfvander: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord om dessa godtyckliga generella avdrag. Jag blev för en tid sedan uppvaktad av en jordbrukare, som hade sålt ett parti korn. Det var inte så stort — 310 säckar — men jag förmodar att de allra flesta kornpartier som säljas äro mindre. Han visade mig avräkningsnotan, och det framgick av den att kornet hade hög holländsk vikt, och jag har skaffat bevis för att det var torrt och prima. Det höll en holländsk vikt av upp till 122 skålpund. Han fick alltså tillägg för hög holländsk vikt med 32 öre, det högsta som kan medgivas, och detta tillägg hade han fått även om kornet inte vägt mer än 119 skålpund. Men så fick han avdrag med 46 öre på grund av för hög vattenhalt. Detta rimmar ju inte alls. Det är väl en gammal erfarenhet, att om ett kornparti väger 122 skålpund holländskt, skall det anses vara bättre än normalt, och man skall inte behöva vidkännas något avdrag för vattenhalt för ett sådant parti.

Nu säger livsmedelskommissionen, att jordbrukarna äro berättigade att få sin spannmål undersökt. Ja, det är möjligt, men jordbrukaren underrättas inte om vilket förfaringssätt man tillämpar. Han har inte varit utsatt för detta förut, och nu får han utan vidare ett avdrag på detta kornparti med 142 kronor 60 öre. Om jordbrukaren skall betala denna undersökning — i detta fall hade det ju lönat sig — skall han väl underrättas om att han måste bevaka sina intressen i detta avseende, men han har inte fått kännedom om det på något sätt.

Jordbruksministern har sagt, att han inte ämnar gå in för någon ändring i de nuvarande bestämmelserna för likviderande av spannmål, men jag skulle i alla fall vilja hoppas, att han skulle vilja vara med om att rätta till en sådan här oegentlighet. Man talar om att kornet skall kosta 23 kronor, och då räknar man med normalkvalitet, men dels detta avdrag med 2 procent för vattenhalt och dels avdraget för säckhyra gör att dessa 23 kronor bli en illusion och ingen verklighet. Det lär ingen kunna påvisa, att någon fått det priset för sitt korn under innevarande år.

Herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp: Herr Löfvander citerade någonting av vad livsmedelskommissionen sagt i sitt yttrande. Då har det väl inte heller förbigått herr Löfvander, att kommissionen har sagt, att om vattenhalten å ett inlevererat t. ex. kornparti är så och så många procent högre än 17.5, blir den kvantitet, som leverantören skulle få betalt för, proportionellt större i det fallet, än om vattenhalten varit 17.5 procent.

Sådana avdragsbestämmelser ha ju tillämpats tidigare. Jag var med i den s. k. spannmålsregleringskommittén långt före år 1931. Vid den tiden tilläm-

Ang. de s. k. vattenhaltsavdragen å spannmålspriserna. (Forts.)

pades uteslutande avdrag grundade på hektolitervikt eller holländsk vikt, men vi sökte varje år med ljus och lykta finna en med hänsyn till jordbrukarnas intressen bättre bedömning av avdragen, grundad på proteinhalten, särskilt i fråga om brödspannmål, och vi kommo också så småningom fram till en sådan under 1930-talet. Då jag talar om att man skall göra avdrag i det ena fallet om man gör tillägg i det andra, menar jag inte att det torde vara möjligt att kunna göra sådana tillägg i år, men under förra året utbetalades rätt stora belopp icke minst för värvete såsom tillägg med hänsyn till såväl proteinhalt som vattenhalt och hektolitervikt. Och om systemet är rätt det ena året, när det medför tillägg, får det enligt min mening också vara rätt det andra året, då det medför avdrag, och detta alldeles särskilt som alla representanter för de organisationer, som varit med om att bestämma detta, haft fullt klart för sig innebörden av denna reglering. Skalan var ju fastställd i tid så att de visste om detta, både när det diskuterades i livsmedelskommissionen och när det diskuterades sistlidne december månad.

Interpellanten efterlyste en utredning om hur stor förlusten för jordbrukarna blivit på grund av detta vattenhaltsavdrag. Men interpellanten får väl ändå ge mig rätt i att det är en fysisk omöjlighet att verkställa en sådan utredning, innan all den spannmål utredningen skulle gälla inlevererats. Vi kunna få en utredning gjord om hur mycket detta avdrag betytt för den spannmål, som hittills är levererad, men det finns inte någon möjlighet att göra en sådan utredning beträffande den spannmål — och det är mycket spannmål — som ännu icke är levererad, och följaktligen kan jag inte begära, att en sådan utredning skall verkställas, och kan inte heller för riksdagen presentera en sådan utredning, om vilken jag vet att den icke håller streck.

Det har vidare sagts, att undersökning av vattenhalten nekats jordbrukare, som fått vattenhaltsavdrag, och att de icke skulle ha fått upplysning om att de ha rätt att fordra sådan undersökning. Skulle detta ha inträffat, så beklagar jag det, men det har stått att läsa i föreningsblad och det har stått att läsa i praktiskt taget alla ortstidningar på landsbygden, som intressera sig för att lämna jordbrukarna upplysning om dessa förhållanden, att den tillättna vattenhalten är 17.5 procent och att det göres avdrag, om vattenhalten överstiger 17.5 procent. Detta är en bestämmelse, som vi tillämpat ända sedan staten började lösa in spannmål för lagring, eftersom spannmål med högre vattenhalt än 17.5 procent icke kan lagras. Det är väl ingen som menar, att staten skulle köpa in sådan spannmål och lagra den, fastän man visste, att den inte kunde bevaras, om den inte först torkades.

Jag kan relatera ett fall, jag hörde omtalas häromdagen. En jordbrukare hade fått besked från sin spannmålshandlare, att denne gjort avdrag med 2 procent på grund av för hög vattenhalt hos ett parti korn, som jordbrukaren levererat. Då bad jordbrukaren att få vattenhalten undersökt, eftersom partiet hållit högre holländsk vikt än den, som är fastställd såsom normal, och det följaktligen inte borde bli avdrag utan snarare tillägg enligt denna holländska vikt. Vid undersökningen visade det sig emellertid, att partiet höll en vattenhalt, som borde medföra 3 procents avdrag. Emottagaren hade emellertid gjort avdrag för den högre vattenhalten med endast 2 procent och förklarade, att man i allmänhet, då anmärkning tidigare icke gjorts däremot, räknat med 2 procents avdrag i genomsnitt. På de partier, som hade något mindre vattenhalt än som berättigade mottagaren till 2 procents avdrag, blev det då en förlust, men på de partier, som höllo en vattenhalt, berättigande till 3 procents avdrag, blev det däremot en vinst för leverantören.

Det har som sagt offentliggjorts på alla möjliga sätt att sådana avdragsbestämmelser tillämpats, och under hela den tid, då staten köpt spannmål för

Ang. de s. k. vattenhaltsavdragen å spannmålspriserna. (Forts.)

att lagra eller för att lätta den svenska marknaden före kriget, har handeln med spannmål måst underkasta sig en sådan vattenhaltsreglering. Och om det vid handeln med spannmål då icke tillämpades någon sådan vattenhaltsreglering i fråga om inköpen från jordbrukarna, berodde det väl på att spannmålshandeln hade så stor marginal att räkna med att den kunde ta denna förlust eller att den ansåg, att vissa andra kvalitetstillägg täckte de avdrag, som den eventuellt kunde få vidkännas på grund av för hög vattenhalt på den inköpta spannmålen. Som bekant voro somrarna och höstarna under åren närmast före kriget mycket torra, och följaktligen torde spannmålshandeln inte ha haft anledning att då begära någon reglering för vattenhalten, utan det skulle väl snarare ha varit jordbrukarna som, om den av dem levererade spannmålen höll lägre vattenhalt än 17.5 procent, borde ha begärt reglering efter vattenhalt för att få ett högre pris med hänsyn till den lägre vattenhalten hos spannmålen då för tiden.

Herr Löfvander: Herr talman! Det var icke mot själva systemet jag riktade min anmärkning utan mot systemets tillämpning på så sätt att man utan att underrätta leverantören gör avdrag med 2 procent för för hög vattenhalt. Jag menar icke, att staten skall inköpa mindervärdig spannmål för att lagra den, men det är, som sagt, mot systemets tillämpning, då man gör sådana avdrag utan att underrätta leverantören därom, innan det är för sent för honom att begära undersökning — vilken det ju tar tid att verkställa — som jag riktade min anmärkning.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 54, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1943/44.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 46, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.; samt
nr 47, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 48, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensin, m. m.;
nr 49, med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit; samt
nr 50, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 51, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus, m. m.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 52, angående dödning av in-teckning i en från fastigheten Hättebo 1⁴ i Nydala socken i Jönköpings län försåld lägenhet; och

nr 53, angående befrielse för dödsboet efter P. E. Eriksson från By, Rödön, från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtan-de nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-ställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riks-statens andra huvudtitel, avseende anslagen inom justitiedepartementets verk-samhetsområde.

Punkterna 1—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkten 13.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15 och 16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkten 35.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade ut-skottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna under punkten införd personalförteckning för skyddskonsu-lentorganisationen, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1944;

Anslag till skyddskonsulentorganisationen. (Forts.)

b) fastställa likaledes under punkten införd stat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas under budgetåret 1943/44;

c) till Skyddskonsulentorganisationen för budgetåret 1943/44 anvisa ett förslagsanslag av 137,000 kronor.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Fastän ingen meningsskiljaktighet yppats inom utskottet i fråga om anslaget till skyddskonsulenterna, har jag bett om ordet på denna punkt för att till justitieministern få rikta ett tack för den energi, varmed han till sist lyckats genomdriva detta viktiga anslag.

Skyddskonsulentorganisationen är nu fyra år försenad. Fyra nya årsklasser ungdom har fått växa upp under dessa påfrestande krigsår utan att staten till sitt förfogande för bekämpande av kriminaliteten bland ungdomen haft den tidigare förberedda och beslutade organisation av funktionärer, som skulle möjliggöra ikraftträdandet av 1939 års lag om villkorlig dom och därmed rationaliseringen av behandlingen framför allt av de ungdomliga lagöverträdarna. Tillströmningen till de nu överfulla fängelserna har ökats med personer, som bättre och billigare hade kunnat omhändertagas genom kriminalvård i frihet. Nå, när slutet är gott, är ju allting gott — om man bara kunde bortse från den skada, som skett under de förspilda fyra åren.

Jämte ett uppriktigt tack till justitieministern för att han inte släppt taget, och för resten till finansministern också, som låtit sig övertygas — det finns sparsamhetspecialister, som ha klandrat honom för det, då de uppenbarligen föredraga större, i budgeten osynliga utgifter, framför mindre men synliga — ber jag att få ge uttryck åt den varma förvissningen att justitieministern kommer att nedlägga samma energi på att få sätta 1937, 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt i kraft, liksom också, att han måtte hålla vad som satts i utsikt beträffande en komplettering redan vid denna riksdag av kriminalvården i frihet med icke allenast ny lag om villkorlig frigivning utan även den besparingslagstiftning, som åtalseftergiften för ungdom i åldern 15 — 18 år i själva verket utgör.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den nu föredragna punkten i utskottets utlåtande.

Herr statsrådet **Westman**: Jag instämmer i det beklagande, som den ärade talaren uttalat över att skyddskonsulentorganisationen icke tidigare kunnat sättas i kraft, men anledningen till uppskovet har varit det statsfinansiella läget.

Det har ansetts, att vissa sparsamhetsprinciper skulle generellt tillämpas över budgeten i dess helhet, och för dessa allmänna principiella synpunkter har kravet på ett framförande av skyddskonsulentorganisationen nödgats vika det ena året efter det andra. Nu har det emellertid lyckats att få fram denna organisation, och jag delar den ärade talarens tillförsikt över att den skall medföra gagneliga frukter.

Vad beträffar 1937 års lag, som ännu icke trätt i kraft, har anledningen till att den måst anstå nu på sista tiden varit, att det erfordras ganska dyrbara byggnadsföretag för att den lagen skall kunna sättas i kraft. Här är således anledningen till uppskovet en annan — i förra fallet var anledningen till uppskovet, att det ansågs, att nya personalorganisationer icke borde uppbyggas i nuvarande läge, i detta fall stöter man på den svårigheten, att tillgången till byggnadsmateriel för närvarande är mycket knapp — men jag är naturligtvis vaksam, och jag skall försöka att så fort det erbjudes någon möjlighet att få till stånd de byggnadsföretag, som äro nödvändiga för lagens ikraftträdande, också se till att därvidlag ingenting kommer att försummas.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 36—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkterna 44—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkten 50.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens affärsverksfonder gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1943/44 i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
fortsatt an-
läggning av
dubbelspår.*

Punkten 20.

I denna punkt hade utskottet i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hemställt, att riksdagen måtte till Fortsatt anläggning av dubbelspår för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 5,000,000 kronor.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Som synes har detta anslag minskats från förutvarande 10 miljoner till 5 miljoner kronor, alltså till hälften. Som skäl för denna nedsättning av anslaget anföres, att det har uppstått en brist på lämplig arbetskraft, vilket tvingat till en nedsättning av arbetsstyrkan därhän att den för närvarande uppgår till endast 450 man.

Jag kan inte underlåta att beklaga den långsamhet, varmed dessa arbeten ha kommit att bedrivas. Med nuvarande arbetstakt skulle man inte komma längre än att man, när nu instundande budgetår tar slut, skulle ha färdigställt ungefär hälften av östra stambanan och något mer än hälften av sträckan Stockholm—Malmö.

Anslag till fortsatt anläggning av dubbelspår. (Forts.)

För ett par år sedan tillät jag mig väcka en motion i detta ämne och hemställde där, att man borde forcera arbetena, höja anslaget samt ändra dettas karaktär, så att det icke längre skulle utgå som arbetslöshetsanslag. Motionen ledde icke till något resultat. Sedermera har visserligen anslaget under vissa år utgått med rätt betydande belopp, men höjningen därav har kommit så sent att den faktiskt inte har kunnat utnyttjas — av de 10 miljoner kronor, som i år beräknas stå till förfogande, anses ju icke mer än omkring tre fjärdedelar komma att förbrukas.

Såvitt jag förstår, är det inte mycket att göra åt saken, men jag vill påpeka, att det hade varit bättre, om vi hade beviljat det högre anslaget tidigare, medan det ännu fanns tillgång till lämplig arbetskraft för dessa mycket betydelsefulla anläggningar, och jag vill begagna detta tillfälle att rekommendera dem i riksdagens, i statsutskottets liksom i regeringens åtanke, eftersom de uppenbarligen spela en mycket betydande roll icke blott då det gäller att komma till rätta med efterkrigstidens transportproblem utan även med tanke på den militära beredskapen.

Jag tillåter mig, herr talman, beklaga, att vi kommit så sent ut med detta anslag, och hoppas på en bättring, när tiderna det tillåta.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 21—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss statens järnvägar tillhörig vattenrätt m. m. bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bevilningsutskottets betänkanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ytterligare uppskov med allmän fastighetstaxering, m. m.; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459);

nr 7, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av lagen om adoption; och

nr 8, i anledning av väckt motion angående åtgärder till förhindrande av för tidig skörd av skogsbär.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om rätt för
hustru att
bära eget
släktnamn.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående utredning om rätt för hustru att bära sitt eget i stället för mannens släktnamn.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 201, vilken behandlats av första lagutskottet, hade fröken *Hesselgren* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning i fråga om rätt för hustru att bära sitt eget i stället för mannens släktnamn samt för riksdagen framlägga det förslag, som därav kunde föräledas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion, II:201, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föräleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Schlyter, Branting, Brandt, Lindblom, Olsson* i Mellerud och *Lindberg* i Stockholm samt fru *Gustafson*, vilka på de skäl, som anförts i första lagutskottets utlåtande år 1942 nr 23, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om rätt för hustru att bära sitt eget i stället för mannens släktnamn samt för riksdagen framlägga det förslag, som därav kunde föräledas.

Herr Branting: Herr talman! Jag ber att få säga några ord till förmån för yrkandet om utredning av frågan om rätt för gift kvinna att bära sitt eget släktnamn i stället för mannens.

Alla som ha uppmärksammat denna fråga äro ju överens om att den befohgenhet det gäller kan komma att begagnas blott i rena undantagsfall, nämligen i fråga om en relativt liten grupp av kvinnor — de som före sitt giftermål ha skapat sig en ställning och gjort sig allmänt kända under sitt flicknamn. Enligt sakens natur kan det inte gälla så många, och även bland dem det gäller torde en del vid giftermål vara benägna av känsloskäl att acceptera ett byte av sitt eget namn mot mannens, trots de olägenheter som kunna följa därav.

När det nu förhåller sig på detta sätt och vi för övrigt alla äro överens om huvudregeln, nämligen att kvinna vid giftermål skall anta mannens släktnamn, förefaller det mig som om vi kunna diskutera den föreliggande undantagsfrågan utan att alltför mycket blåsa upp dess dimensioner.

Det var ju så — jag erinrar om det nu liksom det skedde förra året — att giftermålsbalken i Sverige ända in på 1920-talet inte innehöll någon uttrycklig bestämmelse om vilket släktnamn hustrun skulle bära. Men enligt allmän sed hade kvinnan efter giftermålet brukat bära mannens namn, dock med ett och annat undantag, motiverat av omständigheterna. När sedan den nya giftermålsbalken tillkom, ville lagstiftarna kodifiera det gällande rättsstillståndet, och därom är ingenting annat än gott att säga. Men lagstiftarna vid den tiden hade just ifrån sina egna utgångspunkter observerat, att den angivna huvudregeln i praxis inte var utan undantag. Det hette sålunda i laberedningens förslag till ny giftermålsbalk: »Förevarande paragraf fastslår därför, i anslutning till härskande ordning icke blott i vårt land utan bland kulturfolken i allmänhet, den regeln, att hustrun med vigseln erhåller mannens släktnamn. Det förekommer dock numera emellanåt, att hustrun önskar i förening med mannens namn bära det namn hon hade såsom ogift. Hinder för en dylik anordning synes icke böra av lagen uppställas, och därför har jämväl upptagits ett stadgande om hustruns rätt i berörda hänseende.

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

Hustru, som vill begagna sig av denna rätt, bör dock till förekommande av oreda i namnförhållandena vara pliktig att därom göra anmälan.»

Det var således tydligt, att man vid den nya giftermålsbalkens antagande ställde sig på den principiella ståndpunkten, att man helt enkelt i lagen skulle fastslå gällande praxis, och denna principståndpunkt var väl också fullkomligt riktig. När lagstiftarna år 1920 behandlade denna sak, observerade de emellertid visserligen, att dubbelnamn understundom förekommo, men de lade tydligen inte märke till att gifta kvinnor ibland också helt enkelt bibehöll sitt eget namn. Om detta förhållande yttrade de sig inte alls, varken för eller emot, och så kom det sig alltså, att vi i svensk lag fingo de nuvarande bestämmelserna, som dels fastslå huvudregeln, varom vi alla äro överens, d. v. s. att gift kvinna skall bära mannens släktnamn, dels innehålla befogenhet för gift kvinna att använda dubbelnamn. Jag vågar för min del betrakta det som ett visst förbiseende, när den nya lagen underlät att behandla det fall, som också förekommer i praxis, att en kvinna som gifter sig vill av någon förnuftig anledning bibehålla sitt eget namn.

Jag vill inte diskutera bruket av dubbelnamn — där finnas skäl som tala både för och emot — men så mycket vill jag säga, att i valet mellan att gift kvinna bär ett kanske mycket långt dubbelnamn och att hon bär helt enkelt sitt eget släktnamn förefaller det, som om det senare alternativet är att föredra.

Att denna fråga trots sin kvantitativt begränsade omfattning ändå är av rätt stor betydelse, eller åtminstone av många människor betraktas som en sådan fråga, framgick redan förra året, när den då behandlades. Jag tillåter mig erinra, om hur Fredrika Bremerförbundet, Svenska Kvinnoföreningars Samarbetskommitté, Svenska Kvinnors Nationalförbund, Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund och Yrkeskvinnors Riksförbund i en skrivelse till första lagutskottet förklarade, att de anslöto sig till de motioner, som då förelågo och däri yrkades utredning om rätt för gift kvinna att bära sitt eget släktnamn. Det skulle verkligen förefalla mig otroligt, om första kammaren — som ju är känd för sitt upplysta sinne — inte skulle vilja gå med på en utredning angående ett krav, som understödes av en så enhällig kvinnoopinion.

I år har majoriteten av första lagutskottet intagit en ståndpunkt, som är diametralt motsatt förra årets. Som skäl för denna helomvändning har utskottet ingen annan motivering än att frågan föll i fjol. Men man må väl fråga sig, om detta är en sådan saklig motivering som riksdagen har rätt att fordra av sitt första lagutskott. Emellertid har ju utskottet också i brist på andra skäl hänvisat till att, som det heter, »riksdagen i annat, större sammanhang torde få tillfälle att taga frågan om gift kvinnas rätt till eget släktnamn under förnyad omprövning». Man frågar sig, vad det är för annat större sammanhang, och finner då, att utskottet helt enkelt syftar på herr Fredrik Ströms motion angående likställighet mellan man och kvinna i diverse avseenden.

Herr Fredrik Ström har som bekant i en motion hemställt, att »riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära tillsättande av en allsidig kommitté, till lika delar bestående av kvinnor och män, med uppdrag att utreda och framlägga förslag till dels kvinnans fulla likställighet med mannen i fråga om rätt till kunskaper, yrke, yrkesutbildning, lön, befordran, pension, semester, representation etc., dels hemmets renässans genom en rättvis skattelindring för större familjer, genom en effektiv bostadspolitik i det egna hemmets och trädgårdstädernas tecken, dels genom en effektivare barnavård, ett bättre barnavärn och en modernare skola med fostran och

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)
 utbildning även av karaktären». När första lagutskottet hänvisat till denna motion, är det förvisso riktigt, att det finnes »ett större sammanhang», i vilket man kan ta upp frågan om gift kvinnas rätt att bära sitt eget släktnamn. Men utan att föregripa den kommande behandlingen av denna motion får man väl anse, att det ligger en del i vad första tillfälliga utskottet därom har anfört. I utlåtandet, som ligger på riksdagens bord i dag, heter det, att »det synes utskottet praktiskt ogenomförbart att i en gemensam utredning sammanföra så vitt skilda spørsmål som dem, vilka framlagts i motionen». Nu förhåller det sig dessutom så, att trots alla de ämnen som herr Fredrik Ström har tagit upp i sin motion, har han *icke* berört frågan om gift kvinnas rätt att bära sitt eget namn. När lagutskottet hänvisar riksdagen till det tillfälle, som nu erbjuder sig att i samband med behandlingen av herr Ströms motion diskutera frågan om gift kvinnas namn, må man väl säga, att utskottet knappast kan ha menat allvar.

Jag vågar tro, att första lagutskottet vid förnyad behandling av den nu föreliggande frågan kommer att överväga de skäl, som ha anförts till förmån för motionen. Jag har svårt att föreställa mig, att voteringsresultatet från förra året riktigt återspeglade kammarens verkliga ståndpunkt, och det är därför, herr talman, som jag tillåter mig att yrka bifall till den reservation, som förra året hade första lagutskottet enhälligt bakom sig.

Herr Siljeström: Herr talman! Som den föregående ärade talaren erinrat om, förelågo redan vid förra årets riksdag två motioner om rätt för gift kvinna att efter vigseln bära sitt flicknamn. De avslogos då av riksdagen. Jag förmodar, att det är en ganska uppseendeväckande åtgärd att så snart som året därpå återkomma med en motion i samma ämne. Det förefaller mig, som om motionärerna underskattade riksdagsmännens och riksdagens sätt att vårda sin uppgift och som om motionärerna ansågo, att att de enskilda riksdagsmännen läto sitt röstande bero på tillfälliga hugskott, så att de i samma fråga röstade ena året si och andra året så. Jag har inte suttit länge här i riksdagen, men under den korta tid jag har varit här har jag fått en helt annan uppfattning om det sätt, varpå riksdagsmännen vårda sitt värv. Och jag har för min del i första lagutskottets avstyrkande utlåtande läst en allvarlig fingervisning till motionärerna med anledning av deras åtgärd att redan följande år komma tillbaka. Utskottet säger i sitt utlåtande: »Den genom förevarande motion framlagda frågan om införande av rätt för hustru att bära sitt eget i stället för mannens släktnamn har, såsom av utskottets redogörelse framgår, så sent som år 1942 varit föremål för riksdagens prövning, varvid utskottets hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning i ämnet av båda kamrarna avslogs. Några nya skäl för bifall till det i motionen framförda utredningsyrkandet utöver dem, som tidigare uppmärksammats, synas icke hava anförts i motionen». Därefter hemställer utskottet, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Jag skulle egentligen kunna nöja mig med vad jag nu har sagt och med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan. Men jag har anledning att något närmare uppehålla mig vid förevarande motion. Den är nämligen inte fullt lika med de motioner, som framlades vid föregående års riksdag. Då hemställdes nämligen av fröken Hesselgren — samma motionär, som nu kommer igen — att 5 kap. 15 § giftermålsbalken måtte ändras på det sätt, att hustrun erhöles rätt att bestämma, huruvida hon efter vigseln skulle bära sitt eget eller mannens släktnamn eller båda i förening. Här var det således fråga om en valrätt för alla kvinnor. I den nu föreliggande motionen åter framhålles, att det inte gäller »någon sorts propoganda för att gifta kvinnor i allmänhet skulle behålla

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

sitt eget släktnamn utan endast att skapa en lagfästad rätt för dem, att under vissa förhållanden, då så är för deras arbete praktiskt, få behålla ett namn som av en eller annan orsak för dem representerar en goodwill». I motionen hemställes om en skrivelse av samma innehåll som den första lagutskottet förra året föreslog. Årets motion innebär således en ganska väsentlig inskränkning i jämförelse med vad föregående års motioner syftade till.

Bakom denna begränsning av motionens syfte ligger möjligen något slags politisk klokhet. Jag är emellertid inte säker på att den väg som man nu har slagit in på verkligen är politiskt klok. Det är ju så, att man genom den begränsning av yrkandet, som man har gjort i år, har velat skapa en fördel — jag förmodar, att motionärerna anse det vara en fördel — d. v. s. ett privilegium för de yrkesidkande kvinnorna och för de kvinnor, som man samtidigt med dem ömmar för, att på detta sätt få efter vigseln behålla sitt släktnamn. Men man glömmar alldeles bort den stora mängden kvinnor, som utöva sitt arbete i det tysta, som maka och moder, och där göra en samhällsgagnande gärning, som kan ställas fullt i jämbredd med och kanske över den som de flesta yrkesutövande kvinnor utföra. Jag tror därför inte, att det har varit politiskt klokt att på detta sätt söka privilegiera de yrkesutövande kvinnorna. Men man skall inte heller låta förleda sig till att tro, att de som nu stå bakom motionen ha övergivit sin ursprungliga tanke, som den kom till uttryck i förra årets motioner. Jag skulle hålla för troligt, att man har för avsikt att, sedan man en gång har brutit motståndet på denna punkt, komma tillbaka till förra årets mera vittsyftande motionsyrkanden med — jag tors, herr Branting, vidhålla det — sin spets riktad mot de nuvarande äktenskapliga förhållandena.

Men oavsett hur därmed må förhålla sig, inställa sig vid bedömandet av detta spörsmål en del frågor, som tarva ett svar. En gäller frågan om det namn, som barnen i dessa äktenskap skola bära. Vid utskottets behandling av motionen var denna fråga uppe, och den som därvid ivrigast talade för motionen, fru Ruth Gustafson i andra kammaren, nämnde då, att det var helt naturligt, att barnen till att börja med skulle bära faderns namn. Men sedan, när de kommit till mogen ålder och själva kunde bedöma, vilket namn de ville ha, skulle de ha rätt att välja, om de ville ha faderns eller moderns namn. Jag undrar, om det verkligen finnes mängden i denna kammare, som vill gå med på ett sådant resonemang och bidra till att frågan om barnens namn får en sådan lösning. Nu förhöll det sig dock så, att fru Gustafson snart insåg, att hon hade givit sig in på ett något ömtåligt område, och därför förklarade hon senare, att det nog inte gick att lösa frågan på det sättet.

En annan fråga är: Om nu vissa förhållanden skola vara för handen för rätt att behålla flicknamnet, hur skall man då pröva, när dessa förhållanden verkligen föreligga? Vilken myndighet skall göra det? Är det prästen som viger? Skall man säga, att den här kvinnan har utfört ett så samhällsgagnande arbete under sin yrkesutövning, att hon har rätt att behålla sitt flicknamn, men att den där kvinnan inte har gjort det? Eller kanske det är Kungl. Maj:t som skall avgöra, om sådana förhållanden föreligga? Uppgiften blir i varje fall inte så angenäm.

Vad sedan beträffar behovet av en lagändring på denna punkt, ställer jag mig ganska tvivlande. Jag behöver inte upprepa de argument, som förra året framfördes i denna sak, men jag tror, att man överdriver betydligt, då man hänvisar till den goodwill, som man påstår skall ligga i flicknamnet. Jag är nog hädisk att vilja säga, att det är en ren modenyck, som har framdrivits av vissa agitatorer, som tycka, att det är otrevligt, att de ensamma behålla sitt flicknamn, och som därför vilja ha sina medsystrar med sig. Det har bl. a. hänvisats till att en del skådespelerskor ha obehag av att vid giftermålet inte få behålla

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

det namn som de äro kända under. Jag skulle då vilja fråga, huruvida Dramatiska teaterns nuvarande direktis, som medan hon var ogift lyckats skaffa sig ett aktat namn som skådespelerska såsom fröken Pauline Lindstedt, på något sätt har lidit skada i sin konstnärliga gärning, när hon i och med äktenskaps ingående tog mannens namn. Och man har hänvisat till professor Nanna Svartz. Jag tror inte, att hennes vetenskapliga rykte skulle lidit, om hon, då hon uppträder som en enkel, vanlig medborgare, genom att till sitt namn foga mannens låter ange, att hon är gift med en läkare.

Jag är inte heller, herr Branting, det allra minsta imponerad av den rad av kvinnoorganisationer, som här anses stå bakom framställningen. Jag tror nämligen, att de i denna fråga representera en försvinnande del av landets kvinnor. Jag har själv fått belägg för att så är förhållandet, och jag har fått ytterligare bekräftat, att hela denna fråga för landsbygdens befolkning framstår som något främmande, ja, jag skulle vilja säga anstötligt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Jag har med stort intresse lyssnat till den siste ärade talaren och får säga, att jag är rädd för att den ringa respekt, som han känner för de nämnda kvinnoorganisationerna och deras samlade uttryck för sin ståndpunkt i frågan, kommer att av åtskilliga som hörde på den ärade talaren överflyttas på honom. Jag hade litet svårt att följa med i alla krokarna i resonemanget.

Det nämndes först som en av de tyngst vägande punkterna, att vissa motionärer bära sig så illa åt, att de vilja, att riksdagen det ena året skall fatta ett annat beslut än den gjorde det föregående året. Sedan var talaren inne på att det förelåg någon skillnad i motiveringen eller rättare sagt en begränsning i fråga om den förevarande motionen. Detta tycktes till att börja med framhävas som en styrka och sedan som en svaghet i motionen. Eller kanske man skall kunna säga, att begränsningen vid något tillfälle var det ena och vid ett annat det andra. Först framställdes det nästan som en förolämpning mot dem som inte voro yrkeskvinnor, att de inte skulle vara inbegripna i motionen, och sedan verkade det närmast, som om detta skulle ha varit ett knep för att röja väg, så att de stackars utestängda så småningom skulle få vara med i alla fall. Jag tror inte, att detta resonemang kan sägas var så imponerande. För övrigt vill jag fästa uppmärksamheten på att den reservation, som det här är fråga om att bifalla, innebär en hemställan, att »riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om rätt för hustru att bära sitt eget i stället för mannens släktnamn samt för riksdagen framlägga det förslag, som därav kan föranledas». I denna reservation begränsas inte utredningen på det sätt, som den föregående talaren dels var rädd för att man skulle göra och dels ansåg inte höra dit.

Herr Siljeström gick därefter in på ett försök att göra utredningen här i kammaren genom att framföra det ena exemplet efter det andra. Jag får säga, att de exempel som anfördes inte äro av krångligare innebörd än att en utredning kan komma fram till lösningar beträffande dem. Och kan utredningen inte göra det, då får riksdagen ta konsekvenserna därav.

Jag tycker, att det skulle vara ovärdigt kammaren att avvisa en begäran om utredning av det skäl, som sist anfördes, nämligen att de enhälliga kvinnoorganisationerna ha låtit förföra sig av en modenyck, representerad av några få kvinnor, till att gå med på ett sådant förslag som detta. Också jag känner något litet till de ifrågasvarande kvinnoorganisationerna, och jag får säga, att

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

det här framförda uttalandet gentemot dessa tyder på att den som fällde det inte har mycket reda på dem.

För mig står saken så att det finns ett starkt kvinnointresse i landet för att få frågan utredd och en stark kvinnoopinion som anser att kvinnorna ha en viss rätt att göra sin stämma hörd i detta ärende. Det för mig väsentligaste av de skäl, som skulle kunna anföras mot ett bifall till reservationen, är att kvinnorna inte ha större representation i riksdagen än fallet är. Man skulle ju kunna anse detta vara ett tecken på att kvinnorna finna sig i att låta männen ha bestämmanderätten över de frågor som angå kvinnorna. Jag tror emellertid inte att man bör bygga ens på detta skäl, ehuru jag tycker att det skulle vara något starkare än alla de som anförts av motståndarna till reservationen.

Jag skall i stället sluta med att taga upp det tungt vägande formella skäl som här anfördes samtidigt med en vädjan till riksdagens känsla för det anständiga och passande, när det gäller att i dag taga parti i denna fråga. Det uttalades att det verkligen skulle vara uppseendeväckande, om riksdagen i dag fattade ett annat beslut än det riksdagen fattade i fjol i denna fråga, och detta underströks på det sättet att ett bifall nu till motionen skulle innebära ett underskattande av riksdagsmännens sätt att vårda sitt värv. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att det inte var i två delar första kammaren sönderföll vid beslutets fattande i fjol, utan det var i tre: de som röstade för motionen, d. v. s. för vad som nu är reservanternas yrkande, de som röstade emot den och de som inte voro närvarande eller inte röstade. Den största delen bestod av dem som inte voro närvarande eller inte röstade. Jag skulle tro att redan däri, att ett beslut på det sättet fattats, i denna kammare med sju rösters övervikt, ligger en anledning för motionärerna att komma igen och se efter, om inte den tredje och största delen av kammaren — de 53 frånvarande — möjligen har något att säga som kan bli av betydelse i fråga om den skillnad på sju röster som då avgjorde beslutet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Fru Sjöström-Bengtsson: Herr talman! De olägenheter som ombyte av släktnamn vållar de kvinnor som ha skapat sig en ställning inom de fria yrkena ha redan omvitnats här så mycket att jag inte behöver orda mer därom. Jag vill i stället tala för de kvinnor som herr Siljeström särskilt omnämnde i sitt anförande, även om jag för min del kommer till en annan slutsats än han.

Jag skulle vilja framhålla en sak som kanske kan anses mindre viktig, men som för dem det vederbör ändå har en viss betydelse. Ett släktnamn, hur alldagligt det än är, kan, även om dess bärare i föregående generationer inte ha förmått att ge det den ringaste yttre glans, ändå för den som bär det ha ett värde som en utomstående kanske inte inser, men som gör att det för vederbörande är svårt att ge upp detsamma. Och det är i många fall ett namn som hon har burit under många år och som har blivit, om jag så får säga, hennes egen-
dom.

Jag skall inte gå närmare in på frågan, utan ber endast, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande om bifall till reservationen som här framställts.

I detta anförande instämde herr *Schlyter*.

Herr Brandt: Herr Olssons uppgift att det var ett större antal ledamöter i denna kammare frånvarande än närvarande vid voteringen vid förra årets riksdag är väl ändå inte riktig, men det är obestridligt att kammaren var ganska glest besatt. Nog var en tredjedel av kammarledamöterna frånvarande, och dessa kommo således inte att tillkännage sin ståndpunkt i frågan. Jag tillhör

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

dem som blevo oerhört överraskade över riksdagens beslut i fjol, och jag trodde då att de, som varit frånvarande, hade menat att saken var alldeles klar, då ju, såsom här ofta har nämnts i dag, utskottet enhälligt tillstyrkt förslaget. Just med hänsyn till detta förhållande tycker jag nog att herr Siljeströms förebräelse mot motionärerna i år är mycket malplacerad. Han menade att det faktum att motionärerna ha återkommit i år skulle visa att de betraktade kammarledamöterna såsom sådana personer som till äventyrs kunde falla till föga för tillfälliga hugskott. Man må väl däremot säga att det är ganska sensationellt att ett utskott, som efter mycket ingående överläggningar enhälligt tillstyrkt ett förslag, endast ett år senare har till den grad ändrat uppfattning att ett avslagsyrkande samlar majoritet inom utskottet. Inte heller jag vill göra gällande att kammaren faller för tillfälliga hugskott, men inte inger det faktum någon större respekt att ett enhälligt utskott på ett år ändrar sin uppfattning så, att majoriteten går på avslag.

Vad har hänt sedan i fjol? Utskottsmajoriteten säger själv att ingenting har hänt. Några nya skäl ha icke tillkommit. Icke desto mindre måste ovillkorligen flera ledamöter i utskottet ha skiftat ståndpunkt. Visserligen är det väl sant att utskottet i år har en något annan sammansättning än i fjol. En del personer som i fjol röstade för motionärernas förslag ha i år inte haft tillfälle att rösta i utskottet, utan andra personer ha trätt in och röstat mot förslaget. Men det är ett obestriddigt faktum, att några ledamöter ha skiftat ståndpunkt, och ändå säga de själva att ingenting har hänt sedan förra året! Det har ju hänt detta att kamrarna då intogo en annan ståndpunkt än det enhälliga utskottet, men jag undrar, om det är riktigt att falla tillbaka på detta förhållande, om man förut har tillkännagivit en avvikande uppfattning i sak.

Jag utgår ifrån att alla här noggrant ha läst utskottsbetänkandet, men jag tror ändå att det är befogat att erinra om några rader i motiveringen i utskottets betänkande i fjol, som utskottet således då helt och hållet ställde sig bakom. Det erinrades där om att meningarna redan år 1920, då den nuvarande lagen kom till, voro mycket delade i fråga om lagens lämplighet på denna punkt, och man framförde såsom skäl mot ifrågavarande bestämmelses införande, »att det för hustru, som före giftermålet skapat sig en ställning såsom t. ex. affärsidkare eller kostnärinna, kunde medföra allvarliga olägenheter, att hon icke finge behålla sitt gamla släktnamn i oförändrad form». Nu försöker herr Siljeström bagatellisera detta, men utskottet, som i fjol mycket noga tänkt igenom frågan, sade då att dessa »farhågor synas hava besannats, och efter hand som det blivit vanligare att gift kvinna idkar förvärvsverksamhet hava olägenheter av makars namngemenskap allt mer framträtt. Möjligheten att använda det gamla släktnamnet i förening med mannens släktnamn har icke visat sig vara en ur praktisk synpunkt tillfredsställande lösning, och att ett behov av ändrade bestämmelser rörande äktenskaps namnrättsliga förhållanden föreligger bestyrkes därav, att inom de fria yrkena i icke obetydlig utsträckning uppkommit den från lagbestämmelsen avvikande praxis, att gift kvinna använder sitt gamla släktnamn.» Är det någon som vill bestrida detta? Det var ingen inom utskottet i fjol som ville göra det. Dessa motiv till lagändring stå alltså faktiskt kvar även i dag. Det vore då ganska märkvärdigt, om riksdagen, fastän ingen här vågat bestrida riktigheten av detta uttalande, skulle vilja hindra ett antal kvinnor, som verkligen på goda grunder begära denna ändring, från att få frågan löst i enlighet med motionärernas förslag.

Jag har inför dessa fakta mycket svårt att undertrycka den uppfattningen att de mest avgörande skälen till det motstånd, som så häpnadsväckande yp-

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

pade sig i fjol, ligga mycket djupare än många kanske ha klart för sig. Vad det här rör sig om framgick ganska tydligt av herr Siljeströms anförande, då han värdjade till känslan och talade om »modenyck» och om att förslaget på landsbygden till och med uppfattas såsom anstötligt o. s. v. Det är just det: det måste finnas åtskilliga i denna kammare och i den andra, även inom mitt parti, som känna något slags motvilja mot att låta ett antal framstående kvinnor, som yrka på att få behålla sitt släktnamn, få intaga en sådan undantagsställning. Man tycker att det är en struntfråga och att dessa kvinnor nog kunde få som de vilja, men så frågar man sig, varför de inte kunna böja sig och varför de inte kunna vara som alla andra. Under intryck av sådana känslökäl vill man låta det vara vid det gamla. Men detta är ju inga sakskäl. De sakskäl som framförts av kvinnoorganisationerna, av kvinnoarbetskommittén och exempelvis av Gösta Eberstein i hans betänkande stå ju fortfarande kvar.

För oss, som röstade för förslaget i fjol och som inta samma ståndpunkt även i år, skulle det på något sätt kännas beklämmande, om riksdagen vägrade detta tillmötesgående mot ifrågavarande grupp av kvinnor. Hur man än ställer sig till saken, kan man ju inte påstå att ett tillmötesgående av kvinnornas önskemål skulle kunna medföra några olägenheter för övriga grupper av medborgare. Det har heller ingen velat göra gällande.

Jag tillåter mig att på de skäl, som ett enhälligt utskott i fjol anförde, yrka bifall till reservationen i det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag kommer att ge min röst åt reservationen.

Det sker på följande skäl.

Det är ett faktum att ett icke obetydligt antal kvinnor här i landet, som äro gifta, i sin yrkesverksamhet såsom läkare, författare, skådespelerskor o. s. v. uppträda under sina flicknamn. Lagen säger visserligen att de skola bära sin mans namn eller sin mans namn och sitt eget tidigare namn i förening, men faktiskt uppträda de under sina flicknamn. Jag anser för min del att det är oriktigt att de skola behöva lösa problemet på detta sätt. Det finns här ett behov av en lagstiftning som möjliggör för dessa kvinnor att utan att gå vid sidan av lagen använda sitt eget namn. Det är för mig tillräckligt skäl för en utredning av frågan. Jag tycker att man just i en sådan situation bör gå till en utredning.

Alldeles oavsett detta, herr talman, är det på en punkt som enligt min mening en lagändring självklart bör komma till stånd, hur man än ställer sig till den större frågan. Denna punkt gäller firmalagstiftningen. Som det har visats upp i motionerna, kan en kvinna, som är gift, inte anmäla en firma, som hon eventuellt tidigare haft eller som hon nu önskar starta, under sitt flicknamn. Hon kan alltså inte få använda detta namn i sin näringsverksamhet. Detta måste, hur man än i övrigt ser saken, betraktas såsom oriktigt. I det fallet kan man inte i praktiken lösa problemet på det sätt som t. ex. en skådespelerska eller en kvinnlig läkare nu gör.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr Branting: Herr talman! Här ha redan så många talare replikerat herr Siljeström att jag kan inskränka mig till några korta anmärkningar.

Bland de argument som herr Siljeström mobiliserade till förmån för sin ståndpunkt fanns också det att om nu denna rätt för gift kvinna att bibehålla sitt flicknamn infördes, skulle detta bliva ett »privilegium» för vissa grupper av kvinnor, såsom skådespelerskor, konstnärinnor och andra kvinnor i fram-

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)
skjutna ställning, under det att man däremot, såsom herr Siljeström sade i känslolös ton, inte alls tänkte på alla de stilla husmödrarna i landet som utföra sin betydelsefulla gärning. De få icke något »privilegium», sade herr Siljeström, de få inte behålla sina släktnamn. Men vad är nu detta för slags argument, herr Siljeström? Inte kan man väl driva den satsen? Dessa kvinnor vilja ju inte ändra sina namn! Det gäller här inte något privilegium för en viss grupp, utan det är fråga om en praktisk åtgärd för vissa yrkesutövande kvinnor.

Jag begärde egentligen ordet, herr talman, när herr Siljeström, i likhet med andra talare senare, berörde frågan om förhållandena på landsbygden. Herr Siljeström ville också försöka göra gällande att man på landsbygden skulle känna rent av anstöt inför dessa försök att införa nya seder, på initiativ av de kvinnliga fria yrkesutövarna. I själva verket är det ju dock så, att seden att gift kvinna bibehåller sitt flicknamn förekommit på sina håll just på landsbygden. I lagberedningens förutnämnda förslag till ny giftermålsbalk konstateras inledningsvis, att det är allmän sed att hustrun efter vigseln bär mannens släktnamn. Sedan heter det: »Undantag torde i stort sett förekomma allenast bland de delar av lantbefolkningen, hos vilka bruket av ett verkligt släktnamn ännu icke fullt trängt igenom». Här konstaterar således lagberedningen, att bruket att gift kvinna behåller sitt flicknamn just förekommer på landsbygden — man hade kunnat tillägga att detta dessutom gäller en del yrkesutövande kvinnor. Därför förefaller det mig åtskilligt ihåligt när herr Siljeström nu talar med så stark känsla om den olust eller anstöt som det skulle väcka just på landsbygden, ifall kvinnor finge rätt att i vissa fall behålla sitt släktnamn.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Siljeström: Herr talman! Endast några ord med anledning av fru Sjöström-Bengtssons yttrande.

Om jag fattade fru Sjöström-Bengtsson rätt, ville hon gå längre än motionärerna. Hon ville att kvinnorna skulle få rätt att även av känsla för faderns namn, således på grund av ren affektion, få behålla det namn som de haft såsom ogifta. Hon gick således längre än motionärerna. Det ger endast belägg för min uppfattning att det försök, som motionärerna nu gjort att begränsa sitt yrkande till att avse den lilla gruppen av yrkesutövande kvinnor, blott är ett utslag av taktisk klokhet. Man menar att komma fram dit, att det skall vara en allmän rätt för alla kvinnor som gifta sig att få välja mellan att behålla sitt eget och att antaga mannens namn.

När herr Oscar Olsson talade om att jag drog fram en del svårigheter som skulle möta en utredning, och menade att det inte var riktigt passande — jag uppfattade honom så — att göra det på detta stadium, så vill jag dock säga att den kanske viktigaste frågan i detta sammanhang, som också blir den svåraste att lösa och som man icke bör se bort ifrån, är frågan om vilket namn barnen skola bära. Jag anser mig ha rätt att i detta sammanhang peka på den frågan, herr Olsson.

Herr Olsson, Oscar: Jag glömde bort just denna grava anmärkning i min replik till herr Siljeström. Det är möjligt att denna fråga blir mycket besvärligare att lösa än jag föreställt mig. Men jag har mycket svårt att tro att den är olöslig. Jag vet inte, om det finns några lagbestämmelser som nu hindra barn, som begära att få antaga nytt släktnamn, från att antaga sin moders släktnamn. Det är möjligt att sådana finnas, och då är det ganska naturligt att den saken också kommer att tagas upp till granskning vid en utredning. Själv tycker jag att det vore konstigt, om man skulle få antaga vilket namn som

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

helst, om man blott undviker att taga sin moders namn. Men det finns ju konstigheter här i världen, och det kan ju hända att det är på det sättet!

Jag förbiser som sagt inte att frågan kan vara svårlöst, men vad jag bestämt opponerar mig emot är att den skulle vara olöslig.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt där- under förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemstäl- lan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schlyter* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio- nen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-pro- positionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att en- ligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Branting* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 29.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa personer från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om utredning och förslag rörande kvinnans fulla likställighet med mannen på vissa av samhällslivets områden m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 6, hade herr *Fredrik Ström* yrkat, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:ts begära tillsättande av en allsidig kommitté, till lika delar bestående av kvinnor och män, med uppdrag att utreda och fram- lägga förslag till dels kvinnans fulla likställighet med mannen i fråga om rätt till kunskaper, yrke, yrkesutbildning, lön, befordran, pension, semester, repre- sentation etc., dels hemmets renässans genom en rättvis skattelindring för större familjer, genom en effektiv bostadspolitik i det egna hemmets och träd-

*Om utredning
ang. kvinnans
fulla likstäl-
lighet med
mannen
m. m.*

Om utredning ang. kvinnans fulla likställighet med mannen m. m. (Forts.)
gårdsstädernas tecken, dels genom en effektivare barnavård, ett bättre barnavårn och en modernare skola med fostran och utbildning även av karaktären.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Med föreliggande motion har jag åsyftat att kräva förverkligandet av den principiellt erkända likställigheten mellan man och kvinna, en likställighet som dock på många, många områden ingalunda är genomförd. Vi ha liksom godtagit en princip, men sedan icke förverkligat densamma. Jag har också velat tillika befordra en hemmets renässans och barnets rätt, som enligt mitt förmenande i allra största utsträckning sammanhänger med den rätt, som man tillerkänner kvinnan.

Vad har nu utskottet sagt? Jo, utskottet har erkänt, att synpunkterna äro värda beaktande, men jag är något tveksam, om det är av hjärtat utskottet har gjort detta erkännande eller om det är en blomma på Idas grav, en blomma till motionens begravning. Utskottet ansér nämligen, att det är praktiskt ogenomförbart att i en gemensam utredning sammanföra enligt dess mening så vitt skilda spörsmål som kravet på kvinnans likställighet med mannen i fråga om utbildning, tjänster, lön, befordran, semester, pension m. m. och frågan om hennes inflytande inom samhällets olika institutioner samt vissa därmed sammanhängande reformer i fråga om hem, barnavård och skolväsen. Vad jag syftar till är dock, att en reform skall beröra sådana områden endast, där kvinnan har ett alldeles särskilt intresse att bevaka. Utskottet har med andra ord, såvitt jag har kunnat fatta riktigt, icke förstätt motionen. Felet är givetvis mitt och ingalunda utskottets. Jag har gjort en felbedömning, och det får jag stå för. Jag måste därför be kammaren om ursäkt, att jag nu måste komma med en lättfattligare utläggning av vad jag verkligen åsyftat. Kanske det kan ha något gott med sig, kanske något korn åtminstone kan falla i den goda delen av utskottets jord, dess allmänt sympatiska inställning, även om man får räkna med att åtskilligt faller på hälleberget.

Utskottet har kanske inte haft någon starkare sympati för den princip jag har velat få fram. Jag måste då först fråga utskottet, om utskottet verkligen allvarligt funderat över hur efterbliven och orättvis kvinnans ställning i samhället i själva verket är. Ja, man måste till och med fråga sig, om kvinnorna själva ännu ha kommit till full klarhet därom. Kvinnornas avantgarde, kvinnornas egna organisationer, ha nog förstätt denna sak, däremot kanske inte alla kvinnor. Hur skall man då kunna begära, att alla män skola forstå detta eller att ens utskottet med sin suveränt manliga sammansättning skall forstå detta?

Hurudan är då kvinnans ställning i vårt samhälle, i ett demokratiskt samhälle, mina herrar, i ett industrialiserat samhälle, i ett i högsta grad tekniskt utvecklade samhälle? Den är verkligen inte sådan, att rättvisa i allo är iakttagen så, som man skulle kunna önska. För att börja med skolan måste man säga, att kvinnan har mycket sämre utbildningsmöjligheter än mannen. Det finns inte alls samma möjligheter för flickorna som det finns för pojkarna, och de kunna därför inte erhålla de kunskaper och de färdigheter, som äro behöfliga för att kvinnan skall få samma ställning i samhället som mannen. Flera av de högre bildningsanstalterna äro i stort sett så lagda, att de avse att företrädesvis utbilda den manliga ungdomen. Detsamma gäller om yrkesskolorna, som äro så oerhört viktiga. Vi ha en mängd yrkesskolor, och jag måste säga, att det är lyckligt, att vi fått dessa yrkesskolor för män, men vi

Om utredning ang. kvinnans fulla likställighet med mannen m. m. (Forts.)

ha mycket få för kvinnornas utbildning. Det råder även en viss ensidighet i utbildningen. Man utbildar t. ex. inte pojkar i hemvård o. dyl., fast det skulle vara både för dem och samhället synnerligen lyckligt. Jag läste nyligen en redogörelse för ett experiment i en skola, där skolkökslärarinnan hade utbildat pojkar i matlagning och nått alldeles enastående resultat. En sådan utbildning finner jag alldeles riktig, men jag finner det vara lika riktigt, att de unga kvinnorna få den utbildning de ha rätt till inom olika områden, som nu företrädesvis anses vara avsedda för männen. Vi finna vidare, att vi gjort ganska mycket, dock kanske inte tillräckligt, för pojkarnas fritidssysselsättning, för pojkarnas gymnastik- och idrottsutbildning, medan vi i mycket stor utsträckning försummat flickornas. Det kan icke vara nyttigt, det måste vara skadligt, och det är orättvist. Nu vet man, att flickorna härvidlag kunna nå samma rangställning som pojkar. Vi kunna peka på Sofiaflickornas enastående gymnastiska resultat. De ha blivit Lingsystemets yppersta bärare i vårt land. Kunna vi komma lika långt i fråga om gymnastik i alla skolor som man kommit i Sofia folkskola i Stockholm, ha vi åt folkhälsan vunnit enastående resultat och väldiga tillgångar. Vi borde egentligen ge initiativtagaren till Sofiaflickornas gymnastik, fru Carlquist, en nationell hedersbelöning. Framför allt är hon värd att prisas för den insats hon gjort för folkhälsan. Själva ha vi intë gjort så värst mycket när det gäller de unga kvinnorna. Vi borde kunna göra mycket mer, vilket skulle vara synnerligen lyckligt inte bara för folkhälsan, utan säkerligen även för kvinnans psykiska utbildning och för hennes sinnesstämning och mycket annat som det är av betydelse att man inte förbiser.

I regel har kvinnan också sämre betalt för sitt arbete, trots att det arbete hon utför är lika betydelsefullt för samhället som mannens arbete och i vissa fall kanske ännu mera betydelsefullt. Kan det vara rimligt och rättvist att vi, trots behörighetslagen, som i själva verket är en tämligen formell historia, både inom stat, kommun och näringsliv i verkligheten, om än inte teoretiskt, ha så ställt, att kvinnorna äro satta i en sämre ekonomisk ställning trots deras betydelsefulla arbete?

Kvinnorna ha även sämre avancemangsmöjligheter. Behörighetsprincipen är, som jag nyss sade, erkänd men icke förverkligad. Riksdagen har för några år sedan beslutat att begära en utredning på detta område, men mig veterligt har det inte ännu lett till något resultat. Det går så förfärligt sakta här i detta land med allting, som har med rättvisa och billighet att göra, att det är förvånansvärt. Jag undrar, om det inte skulle vara litet bättre, om det sutte fler kvinnor i riksdagen och i kommunalförsamlingarna än det gör, ty jag har funnit, att kvinnorna ha mycket större rättfärdighetssinne än männen. Vi äro faktiskt av ett mångtusenårigt manligt enväldsregemente ganska mycket fördummade, när det gäller de rättfärdighetssynpunkter, som också böra ligga till grund för samhällets utveckling och som finnas i högre grad hos kvinnorna.

Vi ha inte en enda kvinnlig landshövding. Är det någon som tror, att det inte skulle kunna uppdrivas någon enda kvinna, som vore jämställd i kunskaper och erfarenhet med någon av landshövdingarna här i landet? Det är det säkerligen ingen som tror. Vi ha mig veterligt inte heller någon kvinnlig generaldirektör. Jag tror säkert, att vi skulle kunna finna en och annan kvinna, kanske många, som skulle vara minst lika goda generaldirektörer som de män vi ha. Jag tror vi ha en kvinnlig byråchef, men det finns ju sådana massor av byråchefer, att hon nästan försvinner i mängden. Vi ha även ett par kvinnliga läroverksrektor. Vi ha alldeles utmärkta kvinnliga rektorer här i Stockholm för de kvinnliga läroverken, och vi ha säkert många fler i landsorten, de flesta

Om utredning ang. kvinnans fulla likställighet med mannen m. m. (Forts.) verka inom de enskilda läroverken för kvinnlig ungdom. Man ser dem mycket sparsamt på andra läroverksområden. Vi ha en kvinna som är sjukhuschef med den äran, och vi ha en kvinna, som är teaterchef, också med den äran, men de bilda nästan sådana där lysande undantag, som vi liksom häpna över och inför vilka vi fråga oss, om det verkligen är sant, att dessa kvinnor kommit dithän. I stort sett utgör kvinnan inom stats- och kommunalförvaltningen ett skikt under mannen, icke ett skikt jämställt med mannen. Detta är särskilt märkligt när det gäller områden, där kvinnan av naturen har särskilda fallenheter att kunna göra betydande insatser, såsom i fråga om barna- och ungdomsvård, liksom även hemvård, vissa slag av socialvård, ålderdomsvård, nykterhetsarbete, vissa delar av skolarbete, särskilt vissa delar av yrkesskolearbete, samt många andra områden.

Överallt eller nästan överallt se vi manliga chefer och manliga souschefer, och även i graderna närmast därunder är det mest män. Först när vi komma ner i de allra lägsta och sämst betalda graderna är det som kvinnorna verkligen få vara med, men deras avancemangsmöjligheter äro ofta beskurna, och det är liksom stängt för dem.

Man måste också fråga sig, varför alla präster ovillkorligen skola vara män. Jag tror statskyrkan skulle vinna på att inte enbart ha manliga präster. I Frälsningsarmén kunna ju kvinnor nå de högsta poster. En kvinna har varit general i Frälsningsarmén, och även inom andra liknande områden ha kvinnorna gjort sig starkt gällande.

Vi ha mycket få kvinnliga domare. Jag tror inte vi skulle behöva befara någon tilltagande försämring av domstolarna, om det bleve fler kvinnliga domare. Jag skulle anse att det t. o. m. vore synnerligen fördelaktigt för rättsvården, om det sutte en kvinna med i varje domstol. Inom näringslivet rycker kvinnan fram till ganska höga poster och på vitt skilda områden. Detta visar ju, att det är en orättvisa, när man inom det allmänna utestänger henne. Dock måste jag säga, att kvinnorna inom industrien, handeln och jordbruket i regel äro underbetalda, inte på grund av sämre prestationer, utan på grund av en tradition, som är felaktig, och ett maskulint tänkesätt och ett maskulint egenintresse, som gör sig mycket starkt gällande. Det ligger säkerligen på botten hos oss män en tanke, att vi måste värna om våra speciella intressen, och vi göra oss då ofta skyldiga till orättvisa, när vi skola pretera ett bedömande av mäns och kvinnors förmåga. Vi vilja hävda våra gamla positioner och privilegier. Det vilja alla högre makthavare. Det ville på sin tid feodaladeln, det ville på sin tid industriadeln, det ville på sin tid och vilja ännu de gamla innehavarna av vissa rättigheter. Det är ganska mänskligt; man kan inte så starkt kritisera det, men man måste bekämpa det. Samhället vinner inte på en sådan ensidighet, utan samhället vinner på full jämlikhet och full rättvisa. Sämre resultat av en styrelse av världen än den, som männen ha åstadkommit med oavlåtliga världskrig och sociala jordbävningar, tror jag inte man skulle behöva riskera, om man släppte fram kvinnorna. Snarare tror jag, att man skulle få ett bättre socialt och mellanfolkligt tillstånd, om kvinnorna fingo något större inflytande även på de områden, där de stora avgörandena falla.

Utskottet säger nu, efter att ha givit mig denna blomma, som jag nämnde om, att jag i stället för att begära en allmän utredning skulle ta upp olika detaljfrågor och framlägga direkta yrkanden om vidgad tillämpning av principerna om kvinnans likaberättigande. Men samtidigt anför utskottet, att riksdagen på en sådan punkt, där man gått fram separat, redan år 1939 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt en översyn av behörighetslagen. Man har emellertid ännu inte på den vägen kommit fram till något resultat. Det är möjligt, att inte heller i detta fall en begäran om utredning ger något resultat, utan att

Om utredning ang. kvinnans fulla likställighet med mannen m. m. (Forts.)

regeringen låter även denna fråga vila, men man måste ju oavslåtligen arbeta för en sak, om den skall ha någon utsikt att vinna framgång.

Vi ha alldeles nyss sett en annan sådan detaljfråga falla. Det hjälpte inte, att man gick fram ängsligt försiktigt. Kammaren ville i alla fall inte vara med om att låta en gift kvinna behålla sitt gamla namn, om hon hellre ville det. Så konservativ är kammaren och riksdagen. Det finns ju endast en kvinnlig ledamot i denna kammare. Om det i stället sutte 149 kvinnor och en man i denna kammare, skulle det ha blivit ett fullkomligt annat resultat av den föregående voteringen. Då skulle med all säkerhet en överväldigande majoritet av rösterna ha tillfallit den av herr Schlyter och herr Branting avgivna reservationen. Alltså ser man, att det är männen som tämligen hänsynslöst använda sin makt för att hindra kvinnans rättigheter att bli gällande.

Utskottet hänvisar nu i alla fall till att jag bör framlägga direkta yrkanden. Jag vill fråga det ärade utskottets ledamöter: om jag nästa gång skulle lägga fram tjugu eller trettio särmotioner med krav på dessa detaljer, som tillsammans göra det hela, skulle då utskottets ledamöter vilja gå med på dessa motioner? Jag är inte alldeles säker på det, trots att utskottet säger, att i stort sett motiveringen är hållbar. Jag tror tvärtom att utskottet sannolikt skulle rösta nej även när det gäller detaljyrkanden. Jag tror därför inte man når fram genom att gå detaljvägen. Jag tror att man får försöka att så småningom vinna gehör för en rättvis sak. Då kanske man så småningom kan övertyga även första tillfälliga utskottet, och så få vi se, om man inte kan nå fram till ett positivt ställningstagande.

De tillfälliga utskotten i allmänhet hysa den uppfattningen, att man inte i riksdagen bör fatta beslut på motionärers yrkanden, om de inte äro föregångna av utredningar och helst av kungl. propositioner. Det hjälper således inte att man ställer några direkta krav, ty då kommer utskottet och riksdagen att säga: »Nej, det fordras en utredning, och vi vilja avvakta en proposition». På en sådan motivering har man avslagit många framställningar. Därför är nog utskottets väg även den belamrad med ganska många hinder, varför även den är rätt svårframkomlig. Det hela beror dels på denna konservatism och dels på den nuvarande svaghetsperioden hos riksdagen, då man är så förfärligt ängslig för att taga befattning med något ärende i positiv riktning, innan man hört Kungl. Maj:t. Det var annorlunda i gången tid, men det har ju också sin förklaringsgrund.

Om man följer utskottets förslag, blir det hela en *circulus vitiosus*; man går bara runt det hela, och det blir inte någon lösning på frågan. Man måste fråga sig, om det är de obotfärdigas förhinder som utskottet företräder. Om så är förhållandet, synes det mig, att det hade varit bättre att utskottet sagt rent ut, att utskottet inte vill vara med om kvinnans likställighet. Den är principiellt godkänd en gång, men det är bara en vacker tavla på en vägg, som vi ha att betrakta vid högtidliga tillfällen, och det är inte en princip som skall förverkligas. Om utskottet hade sagt det, hade kammaren lättare kunnat bilda sig ett omdöme om huruvida man verkligen skall fullfölja principen om kvinnans likställighet med mannen eller icke.

Jag måste därför trots allt säga till det ärade första tillfälliga utskottet, vars ledamöter jag eljest finner vara så personligen sympatiska: »Vaackra mask, jag känner dig!» Och jag måste säga till kammaren, att kammaren nog inte är mycket annorlunda än första tillfälliga utskottet. Det är jag nog övertygad om. Därmed vill jag inte alls ha förolämpat så högt värderade kamrater som dem som sitta här i kammaren, men jag har nu den uppfattningen, att kammaren är ganska konservativ, t. o. m. mera konservativ i kvinnofrågor nu, än när jag för flera decennier sedan kom hit. Fast det då var mest grevar

Om utredning ang. kvinnans fulla likställighet med mannen m. m. (Forts.)
och baroner, biskopar och professorer i kammaren var man på vissa områden mera radikal än nu.

Man måste fråga sig, varför kvinnorna så ofta förbigås vid val till folkrepresentationer. Varför sitter endast en kvinna i denna kammare? Varför ha vi, som sitta i landsting och i stadsfullmäktige och som välja denna kammare, valt 149 män och en enda kvinna? Inte är det därför att det saknas dugliga kvinnor. Ingalunda! Nej, det är av ett slags egoistisk sammanhållning. Vi ha den uppfattningen, att vi karlar klara det bättre, vilket nog i mycket är fel. Också i kommunalfullmäktige finner man mycket sällan någon större grupp av kvinnor, men för skams skull måste varje parti välja in en eller par kvinnor. I Stockholms stadsfullmäktige äro, vill jag minnas, 26 av de hundra ledamöterna kvinnor, och det är ju ändå ett ganska stort steg framåt. Det visar att huvudstaden i alla fall är huvudstad. Den har gjort kvinnorna litet större rättvisa. Men gå vi bort i avkrokarna av landet, finna vi massor av kommunalfullmäktige och kommunala nämnder, där inte en enda kvinna är invald, fastän det säkerligen många gånger skulle vara till stor nytta, om en eller flera kvinnor sutte som medlemmar.

Sedan ha vi de kungl. kommittéerna. När man läser förteckningen på dem, som bli utsedda till ledamöter av dessa kommittéer, skulle man nästan kunna tro att det bara är män som duga någonting till i detta land. En och annan gång händer det att någon kvinna kommer med, men då riktigt hajar man till, när man läser om det i tidningarna. När läget är sådant, måste det givetvis finnas många orättvisor.

Nu säger man, att det är utopier att komma med dessa krav på jämställdhet mellan män och kvinnor i fråga om lön, befordran, behörighet till tjänster, semester, pension o. s. v. Många anse dessa önskemål så utopiska, att de mena att det vore bättre, om sådana motioner aldrig väcktes. Men då erinrar jag mig en motion jag väckte under något av de första åren jag var ledamot av denna kammare, det bör ha varit 1916 eller 1917. Talman var då landshövding Hugo Hamilton, liksom vår nuvarande talman en högt ärad och värderad man. Min motion gällde allmän lagstadgad semester för svenska folket, och sedan jag väckt den, vinkade talmannen Hugo Hamilton på mig och viskade: »Herr Ström, många utopister har jag hört, men ni är nog en av de värsta», och så tillade han skalkaktigt: »Möjligen om hundra år kan ni få igenom en sådan motion». Men detta sade han på ett så älskvärt och trevligt sätt, och vi voro så goda vänner, att jag inte alls tog illa upp, liksom jag nu inte tar illa upp att utskottet avstyrker denna motion. Det dröjde emellertid inte alls hundra år, utan bara ett eller annat tiotal år, innan motionen i stort sett var förverkligad, visserligen inte i hela den utsträckning jag hade begärt, men dock i ganska nära anslutning till denna motion, som av greve Hugo Hamilton hade betraktats såsom en alldeles för vild utopi. Vad som är utopi i dag är verklighet i morgon, och därför hoppas jag även på första tillfälliga utskottet. Jag tror inte det skall vara alldeles omöjligt att en gång vinna även dess instämmande, och därför har jag förhoppningen att denna motion förr eller senare skall förverkligas.

Det har förvånat utskottet att jag sammanfört spørsmålet om kvinnans likställighet och frågan om hemmet och barnen. Min mening är emellertid, att dessa frågor ligga varandra utomordentligt nära. Jag tror inte man kan genomföra en kvinnas fulla och verkliga likställighet, om man inte tar upp även problemet om hemmet och barnen. Socialt äro dessa frågor så nära befryndade att jag tror det vore klokt om man toge upp dem i ett sammanhang.

Viktigast är emellertid denna fråga på grund av landsbygdens hotande avfolkning genom att kvinnorna utvandra till städerna, som följd av det växande

Om utredning ang. kvinnans fulla likställighet med mannen m. m. (Forts.)
kvinnoöverskottet i städerna — Stockholm har i dag 72,000 flera kvinnor än män och flera andra städer i proportion därtill — på grund av faran för vår folkförsörjning och jordbrukets hot att stagnera genom bristande tillgång på kvinnlig arbetskraft samt slutligen på grund av jordfolkets stundande revolution. Jag har nämligen den uppfattningen, att vi komma att få uppleva en revolution bland jordfolket, därest vi inte kunna lösa jordfrågan, problemet om arbetskraft till jorden samt frågan om folkförsörjningens förhållande härtill. Det är många som tro, att jag här säkerligen överdriver, men det är min övertygelse att vi inte mycket länge till kunna ha samhället så beskaffat som det nu är. Se på landsbygdens kvinnor! För husmodern är det 16 timmars arbetsdag utan någon kontant lön och utan semester. Gå och fråga bönderna och bondhustrurna själva, så få ni höra att det verkligen är så! För hemmadöttrarna inom jordbruket beräknar man 12 à 14 timmars arbetsdag med liten eller ingen lön och med obetydlig ledighet. Landsbygdens kvinnor få hålla till godo med dåliga tekniska hjälpmedel, de ha otrygghet mot väder och vind, och slutligen vilar på dem, utöver den arbetskraft som tages ut av dem för hem och barn, ett särskilt ansvar för kreaturen. Landsbygdens kvinnor få ofta svara för halva ekonomien. När jordbrukets kvinnor måste arbeta under sådana förhållanden, kan man inte undra på att de ofta bege sig till städerna med deras reglerade och betalda arbete, deras ljus, deras större trygghet och deras förströelse. Jag har frågat många unga kvinnor från landsbygden, som ha kommit till Stockholm, varför de flyttat hit, och de ha anfört just det, som jag nyss antytt. Det är således inte jag själv som anför detta, utan det är faktiskt landsbygdens egna kvinnor som tala så.

Men då inträffar det förhållandet, att männen på landsbygden bli utan kvinnor, och i städerna bli kvinnorna utan män. Ett sådant samhällstillstånd måste vara mycket olyckligt. Detta kan man inte kalla för ett verkligt samhälle, och man kan inte tala om ordning eller rättvisa. Det är något som statsmakterna på allvar måste söka råda bot för.

Till min ärade vän herr ordföranden i första tillfälliga utskottet skulle jag vilja säga, att det vore glädjande om han sökte förstå vad som sker i det som synes ske. På samhällets djup försiggå väldiga förändringar, som riksdagen inte intresserar sig för. Tidigare intresserade sig olika samhällslager för detta, drivna av intressena, men nu har det liksom blivit ett uppehåll i arbetet på samhällets utveckling och rättandet av orättvisorna. Kunna vi inte reformera samhället och skapa jämställdhet och rättvisa särskilt åt dem, som äro orättvist behandlade, brytes samhället sönder. Låt oss därför avskaffa samhällets orättvisor, medan tid är, och göra en rättvisa åt dem, som äro orättvist behandlade! Frågan om kvinnans likställighet med mannen löses sålunda icke genom att man tar en detalj i morgon och en annan nästa år, eller om tio år, samt ännu en kanske om hundra år. Denna fråga har ett sammanhang med de stora problemen om jorden, skolan, hemmet och barnen. Jag vet mycket väl att dessa problem äro svåra att komma till rätta med och att de inte lösas på en dag. Om utskottet har haft en sådan uppfattning, ger jag det alltså rätt. Men den rådande ligkiltigheten och intresselösheten för de sammanhängande problemen är mycket farlig.

Jag vill erinra om den bekanta Beveridge-planen, som tillkommit i England under pågående krig, medan England kämpar för sitt liv. Den har utarbetats av en kommitté på två personer under en tidrymd av ett och halvt år, och den ingriper på samhällslivets alla områden. Fem sjundedelar av hela planen äro redan godtagna, och de två sjundedelar, som man vill skjuta på, har det blivit ett väldigt rabalder om i England, därför att många velat ha även dem godtagna omedelbart.

Om utredning ang. kvinnans fulla likställighet med mannen m. m. (Forts.)

Nu säger man att vi inte äro England, utan ett litet land. Men då ha vi ju inte heller samma svårigheter som ett stort land när det skall lösa sina stora problem. Och jag vill erinra om att Sverige har tidigare mycket snabbt kunnat lösa även de största problem. Under Napoleontidens väldiga krigsperiod, då vårt land värre än i dag var hotat från alla håll och kanter, då vi befunno oss i krig och hade förlorat en tredjedel av riket, då fienden stod inom det egentliga gamla kärnlandet, under detta olyckans år 1809 hade likväl vår riksdag krafter och vilja att på några månader, till allt annat som förelåg den, också skapa våra grundlagar, som spänna över hela samhället, över de mest skilda statsområden och som alltjämt äro gällande. Hade riksdagen 1809 sagt, att det övergick dess förmåga att på några månader skapa nya grundlagar åt vårt land, skulle vi icke ägt dessa grundlagar, som nu ha varit en ryggrad i vårt lands konstitutionella liv under mer än ett sekel. Jag säger inte detta för att jämföra särskilt lantbrukets läge i denna stund eller läget för landets kvinnor överhuvud med vårt lands läge 1809. Men jag har velat påtala den allmänna håglösheten inom riksdagen, när det gäller att angripa verkligt betydande problem. Vi måste på något sätt försöka komma ifrån den domning och svaghet, vari riksdagen har vilat sedan åtskilliga år.

Ehuru jag vet, att kammaren kommer att avslå motionen på de håglösa grunder, som utskottet har presterat, yrkar jag, herr talman, bifall till densamma. Jag är övertygad om att den talar framtidens språk. Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till motionen och avslag på utskottets hemställan.

Herr Ericsson, Herman: Herr talman! Om jag skulle svara på allt det, som motionären här har anfört, skulle jag få lov att hålla ett lika långt anförande som han har gjort. Men då är jag rädd att jag skulle skrämma ut de återstående av kammarens ärade ledamöter, så att jag finge tala för helt och hållet tomma väggar. Jag kommer därför inte att vara så långrandig, utan skall försöka inskränka mig, och jag ber alltså motionären redan nu om ursäkt, därest jag inte skulle kunna svara på allt det han nu har anfört.

När utskottet behandlat herr Ströms motion, ha vi haft att fästa oss dels vid yrkandet och dels vid motiveringen. I yrkandet har en massa olika saker sammanförts. Man skulle enligt motionären hos Kungl. Maj:t begära att en allsidigt sammansatt kommitté utsågs, till lika delar bestående av kvinnor och män, med uppdrag att framlägga förslag till kvinnans fulla likställighet med mannen i fråga om rätt till kunskaper, yrke, yrkesutbildning, lön, befordran, pension, semester, representation etc. Sedan kommer han till hemmets renässans genom en rättvis skattelindring för större familjer och en effektiv bostadspolitik i det egna hemmets och trädgårdsstädernas tecken samt genom en effektivare barnavård, ett bättre barnavärn och en modernare skola med fostran och utbildning även av karaktären.

Som kammarens ledamöter höra, äro ju så oerhört många saker sammanblandade i detta yrkande, att det är omöjligt att tillsätta en kommitté för att utreda dem alla. Till yttermera visso påpekar utskottet att flera av punkterna i yrkandet redan äro under utredning av kommittéer, i andra fall ha förslag blivit utarbetade, och på en del punkter ha förslagen genomförts, ehuru det tränger till en förbättring. Därför behöver man ju inte kasta alla dessa saker på en sådan mammututredning, utan förbättringar kunna vidtagas på vissa punkter, därest riksdagen anser att man har råd till det och finner det nödvändigt.

Vad sedan beträffar motiveringen, har ju herr Ström här sagt att han inte tror att utskottet har förstått en del av vad som där säges. Detta är alldeles riktigt. I ett avsnitt av motiveringen heter det t. ex.: »Husmodern skall äga

Om utredning ang. kvinnans fulla likställighet med mannen m. m. (Forts.)
rätt till lagstadgad semester och lika ålderspension som mannen och började vid samma ålder. Detta skall gälla såväl bondens som arbetarens, såväl hantverkarens som tjänstemannens och industriledarens hustru, d. v. s. omfattat alla stånd och klasser utan hänsyn till samhällsställning.» Ja, menar motionären folkpension, är ju principen om lika och vid samma ålder utgående pension för såväl man som kvinna redan genomförd. Menar däremot motionären en statspension till hela Sveriges befolkning — det skulle ju inte finnas några undantag, utan vara lika för alla — så ifrågasätter jag, huruvida den, som skall betala detta, har råd att genomföra det. Principen för de nuvarande pensionerna är ju att staten tillsammans med befattningshavaren erlägger avgifterna för dennes egen pension, men hustruns pension får befattningshavaren för närvarande själv betala hela avgifterna till. Om nu hustrun skall ha samma pension som mannen, bli ju avgifterna för mannen så stora, att han helt enkelt inte har råd att betala dem. Utgår man från att hustrun skall ha samtidig pension med mannen, visar det sig att en stationskarl och hans hustru vid uppnådda 60 års ålder — detta är ju för närvarande pensionsåldern för de flesta av statens tjänstemän — gemensamt skulle ha över 4,000 kronor i årlig pension förutom de rörliga tillägg och kristillägg som nu utgå, eftersom grundbeloppet för en stationskarlspension är 2,184 kronor. Men detta skulle ju vara en synnerligen stor orättvisa, eftersom det finns andra människor i samhället, som för närvarande inte ha någon pension alls. Menar motionären att staten skulle bekosta dessa pensioner själv, skulle den ju inte kunna bära de utgifter som uppkomme. Kammarens ledamöter kunna alltså förstå, att det inte har varit så gott för utskottet, när vi ha tittat på en punkt som denna, att reda ut vad motionären syftar till.

I övrigt har motionären i sitt anförande huvudsakligast hållit sig till frågan om kvinnans inflytande i samhället. Enligt herr Ströms mening bör kvinnans inflytande i samhället göras lika med mannens. Jag vågar påstå, att ingen lagstiftning kan ålägga samhället att ta kvinnor i sin tjänst, om samhället inte vill göra det. Kvinnan har ju samma rätt till inflytande i samhället som mannen, det är bara så, att hennes inflytande faktiskt inte har kunnat göra sig gällande på samma sätt som mannens till följd av olika omständigheter. Men inte kan man lagstifta om någonting sådant, utan kvinnorna själva få ju genom sina organisationer söka skaffa sig detta inflytande i samhället på samma sätt som männen hitintills ha kunnat göra. Det skulle väl vara märkvärdigt, om kvinnorna inte skulle kunna öka sitt inflytande, när det till och med finns flera kvinnor än män i Sverige. Jag går så långt att jag säger, att männen böra vara kvinnorna behjälpliga i deras organisationssträvanden och hjälpa dem att försöka skaffa ökat inflytande. Men jag vill inte, att vi skola gå så långt som till lagstiftning för att tillförsäkra kvinnorna detta inflytande. Det bör ske på samma sätt som männen ha vunnit sitt inflytande, och om kvinnorna genom sin majoritet skulle kunna skaffa sig detta inflytande, så har utskottet inte det ringaste att säga mot det.

Motionären ifrågasatte, huruvida det var av hjärtat som utskottet gav den lilla blomman, han talade om, när vi säga att en del av de synpunkter som framföres i motionen »äro värda beaktande». Jag vågar här å utskottets vägnar påstå, att utskottet har haft hela sitt hjärta med, när vi ha gett motionären denna blomman. Vi ha verkligen den uppfattningen, att en hel del synpunkter i denna motion äro värda allt beaktande. Samtidigt anse vi emellertid att det är fullständigt omöjligt att, såsom motionären gör, sammanföra alla dessa synpunkter och lägga dem under en och samma utredning.

Motionären frågade utskottets ledamöter, om vi tänkt på hur eftersatt kvin-

Om utredning ang. kvinnans fulla likställighet med mannen m. m. (Forts.)
 nan är i samhället. Ja, visst ha vi tänkt på det. Vi ha sett och se dagligen, att kvinnorna inte ha samma möjligheter som männen att göra sitt inflytande gällande. Men fortfarande vidhåller utskottet, att på den punkten kunna vi inte lagstifta, utan här måste vi komma fram till målet på något annat sätt.

Jag medger mycket gärna, att kvinnans ställning i det industrialiserade samhället många gånger är beklaglig. Jag vet inte, om motionären har reda på — men jag förmodar att så är fallet — hur en arbetarhustru har det, som är gift och som kanske har barn och som nödgas stå i industriellt arbete om dagarna. Hon får sannernligen inte heller räkna med någon åtta timmars arbetsdag, utan med samma långa arbetsdag, som motionären här talade om att bondhustrurna hade. Hon skall arbeta i ett industriellt företag åtta timmar om dagen, sedan skall hon hem på kvällen och laga mat åt familjen och se till hela sitt hushåll. Hon kanske också får stiga upp tidigt om morgnarna för att hinna med allt arbete. En sådan kvinna tycker jag att det är ofantligt synd om, och kan man göra något för att förbättra hennes förhållanden, skulle jag vara den förste att vara med om någonting sådant. Ty denna kvinna, om någon, sliter ut sig i förtid. Hon har heller ingen möjlighet att tillgodogöra sig den hemmets renässans, som motionären så vackert talade om. Vi komma troligen att få behandla just detta spörsmål i ett annat sammanhang, och då hoppas jag att motionären kommer att behjerta kraven till förmån för den kategori av kvinnor, som jag här talat om. Ty denna kategori av kvinnor har inte, trots att de arbeta för hemmet tillsammans med sina män, någon möjlighet att skaffa sig heltids-hjälp i hemmet, utan de få själva uträta största delen av sysslorna i hemmet vid sidan av sitt industriella arbete. Dessa kvinnor bli, som sagt, ofelbart utslitna i förtid.

Motionären påstår vidare, att kvinnorna inte skulle ha samma möjligheter att i skolan skaffa sig lärdom som gossarna. Uppenbarligen är detta ett felaktigt påstående. Är det någon, som har vägrat en flicka att söka sig in vid ett läroverk? Är det något, som hindrar att en kvinna efter avlagd studentexamen söker sig till och med in vid tekniska högskolor eller andra läroanstalter, under förutsättning att hon vill välja en sådan bana, där annars män till en alldeles övervägande del äro verksamma? Jag vet inte om något sådant förbud. Skulle det verkligen vara så, att det finns ett förbud för kvinnor att åtnjuta samma undervisning som män, så hoppas jag att den stora kommitté, som är tillsatt för att yttra sig om vårt skolväsende, också skall taga upp den punkten till skärskådande och även, om så skulle vara fallet som motionären här gör gällande, i sitt betänkande rätta till denna sak. Ty då är det en orättvisa, som föreligger.

Herr Ström erinrade vidare om att det inte finns någon generaldirektör eller överhuvud taget någon bland innehavarna av högre statstjänster, som är kvinna. Detta är naturligtvis ett riktigt konstaterande. Men det existerar inte något förbud mot att utse en kvinna till generaldirektör. Vad orsaken kan vara till att man inte har gjort det, vet jag inte. Men det beror väl helt enkelt på att det inte funnits tillräckligt kvalificerade kvinnliga aspiranter till sådana befattningar. Jag upprepar emellertid, att det inte finns något förbud att utse en kvinna till generaldirektör, därest en likvärdig eller överlägsen kvinnlig aspirant till en sådan befattning skulle stå till förfogande. Att lagstifta på ett sådant sätt, att varannan generaldirektör skulle vara kvinna och varannan man, det kan man inte gärna vara med om.

Motionären yttrade vidare, att om det funnits 149 kvinnor och en man i denna kammare förut i dag, då vi behandlade namnfrågan, så var han alldeles övertygad om att resultatet blivit ett annat. Jag är nu inte så förfärligt övertygad om den saken. Låt oss säga att den ensamme mannen hade motionerat

Om utredning ang. kvinnans fulla likställighet med mannen m. m. (Forts.)
om rätt för mannen att antaga kvinnans namn, när han gifter sig! Jag undrar verkligen, om de kvinnor som förmått skaffa sig ett ryktbart namn, om vilka herr Ström talade, skulle velat vara med om något sådant. Det är nog mycket möjligt att även den motionen hade blivit avslagen av första kammaren.

Motionären ansåg sig vidare kunna påstå, att här förelåg ett de obotfärdigas förhinder och att utskottet, därest det inte vill vara med om att ge kvinnan likställighet med mannen, rent och klart borde ha sagt ut detta. Jag vill påstå, att det inte är frågan om något de obotfärdigas förhinder. Det är helt enkelt så att vi ju veta, att det redan finns en tillstyrkt motion om behörighetslagen och att en skrivelse i ärendet ligger hos Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har alltså möjlighet att vilken dag som helst taga upp frågan till behandling, och följaktligen behöva vi inte begära någon ny utredning på denna punkt. Det är alltså inte något de obotfärdigas förhinder, när utskottet hemställt om avslag på motionen i denna del.

I fråga om en hel del av de övriga problemen pågår det utredningar, och i andra avseenden äro motionärens önskemål i princip genomförda. Där återstår det bara att förbättra vad som redan finns, och därför har utskottet kommit till den slutsats som det gjort.

Motionären vågade vidare det påståendet, att det fanns en annan radikalism i första kammaren på den tiden, när det bara satt grevar och baroner i den, än nu, när kroppsarbetarna också kommit in i denna församling. Men han nödgades till slut lägga till en liten reservation — det var »på vissa områden», man var mera radikal. Och jag skulle tro, att det inte var på så synnerligen många områden, som denna radikalism gjorde sig gällande. Jag förmodar, att om det suttit uteslutande grevar och baroner eller uteslutande borgerliga representanter i första kammaren, så hade vi säkert inte fått de stora sociala reformer i hamn, som vi ändå ha kunnat genomföra med första kammarens hjälp i många fall. Så det var nog tur att herr Ström lade till att det bara var »på vissa områden», som radikalismen var större förr än nu.

Han yttrade vidare, och han tycktes då rikta sig i första hand till mig, att om utskottet ville lära sig förstå, hur landsbygdens kvinnor hade det, så skulle det ha en annan inställning till dessa frågor. Jag vill då säga till herr Ström, att är det någon, som kan förstå landsbygdskvinnornas lott, så är det jag, som är uppfödd på landet och som sett, hur landsbygdens kvinnor ha arbetat. Men jag har även sett, hur de kvinnor bland städernas invånare, som ha industriarbete och samtidigt skola sköta sina hem, få arbetat. Och finns det någon möjlighet att hjälpa dessa kvinnokategorier, så inte skall det vara första tillfälliga utskottet som skall sätta sig emot en sådan sak.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag skulle för herr ordföranden i första tillfälliga utskottet först vilja påpeka, att jag i fråga om pensionerna åsyftat en utredning, huruvida man inte skulle kunna ernå en utjämning, som åstadkomme en större rättvisa för kvinnornas del.

I fråga om kvinnornas inflytande inom olika områden har jag en annan uppfattning än den ärade utskottsordföranden. Jag tror inte att inflytandet är beroende uteslutande av argumentens styrka, utan jag tror att här gör sig en gammal tradition gällande, som är svår att bryta. Och jag skulle tro, att även den ärade ordföranden i utskottet skall var villig att erkänna, att denna tradition, som går emot ett ökat inflytande för kvinnorna, inte bara förefinnes, utan verkligen gör sig mycket starkt gällande hos oss litet var, både inom

Om utredning ang. kvinnans fulla likställighet med mannen m. m. (Forts.)
korporationer och bland enskilda, så att vi ha svårt att undandraga oss detta inflytande, men väl kunna vi allvarligt försöka att befria oss från det.

Herr Ericsson förklarar nu, att ingen lagstiftning för kvinnornas likaberättigande behövs, emedan det finns vissa speciella kommittéer, som redan arbeta på områden som gränsa intill de frågor, som jag här berört, eller också ha direkta uppdrag, som sammanfalla med några av de spörsmål jag berört. Jag har emellertid, som jag sade i mitt första anförande, den uppfattningen, att vi inte kunna nå fram till en verkligt tillfredsställande ordning, om man inte ser det hela i ett sammanhang. Ty det är just på sammanhanget det hela beror. Om man gör ett försök till reform här och var, utan att detta sammanhang står klart, så leder det antingen till ett sådant bakslag, som vi här nyss ha bevittnat i namnfrågan och som jag i mitt anförande berörde, eller också måste det redan från början sägas ifrån, att det är en del av ett större sammanhang, och vi måste då gå in på detta större sammanhang. Man kommer sålunda slutligen ändå fram till detta krav.

Jag är naturligtvis överens med herr Ericsson om att det resonemang, som gäller om landsbygdens kvinnor, som ha ett tungt arbete, emedan de ha både arbetet med jorden och i ladugården och arbetet i hemmet att sköta, i lika mån gäller även industriarbeterskorna och övriga yrkesarbetande kvinnor. Men det är en sak, som folk i allmänhet rätt väl känner till. Däremot är man särskilt i städerna ganska okunnig om den väldiga arbetsbörda, som vilar på landsbygdens kvinnor. Emellertid är det alldeles påtagligt att här föreligger ett dubbelt problem; det är en oerhörd tyngd som vilar över både industriens och jordbrukets kvinnor. Och det kan inte vara riktigt, att vi bara låta detta gå oss förbi och att inte tänka på det. Det är dock ett problem, som rör folkhälsan i allra högsta grad. Det är vidare ett problem som rör vår folkförsörjning, vare sig det gäller industri, handel eller jordbruk. Och det är ett problem, som också rör hemmen och barnen i allra högsta grad. Herr Ericsson, vilken liksom jag är en gammal kommunalman, känner mycket väl till vilka olyckliga och skadliga följder, som uppstått på grund av att det inte varit möjligt att tillfredsställande lösa problemet om kvinnans sysselsättning i förvärsarbete och hemmets och barnens skötsel. Det är en sak som varje kommunalman känner till, och jag har därför inte ansett mig behöva närmare gå in på den. Men den är därför icke mindre viktig, och allt sammanlagt talar för en utredning och icke *emot* den, såvitt jag förstår.

Därmed sammanhänger också den stora frågan om hur man verkligen skall kunna skaffa hjälp i hemmen, både i jordbrukarhemmen och i städernas hem, icke minst industriarbetarnas. Det är en fråga av enorm räckvidd, som vi nu tämligen nonchalant gå förbi med tanken: »Det reder sig alltid!» Och städerna kanske ännu en tid kunna klara sig genom inflyttningen från landsbygden. Men hur går det med landsbygden om den mister sin kvinnliga arbetskraft? Och hur går det med hemmen i städerna, om kvinnorna sugas upp av ett långt och tungt industri- och kontorsarbete?

Detta är mycket stora frågor, som man inte kan se bort ifrån. Det är mycket bekvämt att bara stöta dem ifrån sig och säga. »Den saken får klara sig själv. Har det gått hitills, så går det väl i fortsättningen också!» Men, mina herrar, det går nog inte så värst länge till. Vi äro redan nära en bristningspunkt, och vi få inte sätta skyggglappar för våra ögon.

Herr Ericsson fastslog vidare, att kvinnan numera har samma rätt som mannen till undervisning. Ja, teoretiskt — det underströk jag ju redan från början — finns denna rätt. Men praktiskt finns den inte! Det är verkligen så, att det här finns en skillnad på teori och praktik. Och vi måste underlätta för kvinnan att få t. ex. den yrkesutbildning, som är erforderlig. Jag tänker mig,

Om utredning ang. kvinnans fulla likställighet med mannen m. m. (Forts.)
att det skulle kunna betyda ett ofantligt framsteg för vår folkhälsa och för vår folkförsörjning, om vi kunde skapa yrkesskolor för våra unga kvinnor både i städerna och på landsbygden i all den utsträckning som erfordras.

Herr Ericsson gjorde också gällande, att det inte finns något förbud för en kvinna att bli landshövding eller generaldirektör eller byråchef eller allt möjligt annat. Nej, teoretiskt finns det intet förbud. Men i praktiken existerar icke desto mindre ett sådant förbud. Det är ett osynligt förbud, men det finns. Och det kan inte brytas, om vi inte sysselsätta oss med dessa problem. Det är mycket lätt att säga: »Detta är kvinnornas ensak! De få själva tillvarataga sina intressen. De få skaffa sig organisationer för att taga upp kampen och de få sedan gå till strid för denna sak.» Jag är av den uppfattningen, att det vore mycket olyckligt, om vi till all annan strid i samhället även finge en strid mellan könen. Vi ha klasstriderna, vi ha intressestriderna, och det skulle vara mycket olyckligt, om man skulle skärpa även denna motsättning, något som utskottsordföranden tydligen ansåg vara den enda framkomliga vägen.

Kvinnoorganisationerna verka här så gott de kunna. Det göra även de fackföreningar, som huvudsakligen bestå av kvinnliga ledamöter. Jag känner mycket väl till hur tappert de arbeta. Men det leder inte till något resultat, om man inte kan åstadkomma en ändring i opinionen bland männens kretsar. Det är detta som vi måste söka åstadkomma. Jag tar fasta på vad herr Ericsson här yttrade, och jag tror honom verkligen på hans ord, ty jag vet vilken gedigen man han är, då han sade att det inte föreligger något de obotfärdigas hinder. utan att det finns ett verkligt reellt intresse hos utskottets ledamöter för denna sak. Det gläder mig, ty saken är verkligen så allvarlig och viktig, att man inte kan skjuta undan den genom några slags fingerade hinder.

Sedan vill jag rätta ett missförstånd från herr Ericssons sida, vare sig det nu berodde på att jag inte uttryckte mig tydligt nog eller att han missuppfattade mig. När jag sade att det var lättare att få åtminstone gehör i denna kammare för vissa frågor för många år sedan, då jag kom hit, än vad det är nu, så avsåg jag just de frågor, som gällde kvinnornas rätt. Det var särskilt en man, som förde deras talan vid flera tillfällen, högerens ledare, herr Trygger. Han satt på den plats, där jag nu sitter, och han var under många år och på många områden en föregångsman, då det gällde att föra talan för kvinnornas rätt. Han hade heta duster att utstå med många sina partivänner. Men jag vet ju, att högermännen i den tidens första kammare, som då voro ganska allennarådande, inte hade något större intresse för arbetarnas sociala och konstitutionella reformkrav. Och jag skulle inte vilja ha tillbaka denna kammare i stället för den, som nu finns, som faktiskt har intresse för dessa sociala frågor. Men jag beklagar, att inte samtidigt med att förstältsen för dessa sociala frågor vuxit i riksdagen, också intresset för en sådan fråga som den om kvinnornas likställighet kunnat växa sig starkt. Det tycker jag är en brist hos demokratin. Jag tror också att herr Ericsson är överens med mig om att demokratin måste vara allsidig och rättvis och att den inte heller kan få väja undan för en behandling även av sådana frågor som dem jag här berört.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Ericsson, Herman: Herr Ström frågade om jag ville ge honom rätt i att det var tradition och fördomar, som gjort att kvinnan blivit så eftersatt, när det gäller hennes inflytande i allmänna ting. Där skall jag naturligtvis ge herr Fredrik Ström rätt. Men då får herr Fredrik Ström ge mig rätt i att man inte kan avhjälpa detta genom en lagstiftning eller genom en utredning. Man får

Om utredning ang. kvinnans fulla likställighet med mannen m. m. (Forts.)
lov att tillgripa andra medel för att avhjälpa rådande missförhållanden på denna punkt. Och jag noterar också med tillfredsställelse, att herr Ström givit mig rätt i ett mycket stor antal av de punkter, som jag här vidrört.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 38, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459).

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 39, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:t proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 54.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagen.

Härmed får jag vördsamt anhålla om entledigande från min befattning såsom ställföreträdare för riksdagens militieombudsman.

Stockholm den 20 februari 1943.

J. Nordenfalk.
Revisionssekreterare.

På gjord proposition bifölls berörda anhållan.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 3 instundande mars företaga val av valmän jämte suppleanter för utseende av ny ställföreträdare för riksdagens militieombudsman.

Detta förslag antogs.

*Interpellation
ang. åtgärder
för den svenska
naturens
skyddande
m. m.*

Herr **Ström, Fredrik**, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag skall be att få framställa följande interpellation.

Jämte det svenska språket, den svenska litteraturen, traditionen och historien utgör den svenska naturen förutsättningen för svenska folkets andliga rikedom. Tillsammans med social välfärd och inre upplevelser utgör naturen folkets största hälso- och glädjekälla. Den svenska naturen är mångskiftande och sär egen. Dess inspirerande kraft och leende behag bero på en gång av dess frihet och oberördhet och av dess samband med odling och människoverk. Stor fara är förhanden att den svenska naturen, om den icke skyddas och vårdas, mister några av sina viktigaste beståndsdelar, kanske till och med förfares.

Interpellation ang. åtgärder för den svenska naturens skyddande m. m.

(Forts.)

Vår tid med städernas våldsamma växt och utbredning, industriens erövring av naturkrafterna, nationalekonomiens exploatering av naturrikedomarna, teknikens väldiga framsteg och kommunikationernas inrutning av landet i allt smärre rutor och delar, jag säger: vår tid med sin revolution på alla samhällslivets områden hotar på många viktiga områden den svenska naturen, i vissa fall med undergång. Ett krasst ekonomiskt intressetänkande bidrar till att spolia naturvärdena. Teknikens och ekonomiens målsmän sakna ofta sinne för naturvärdenas betydelse för folket. De tänka och känna ofta endast i kronor och ören. Att andra rikedomar existera, som även måste skyddas, förgäter man ofta.

Riksdagen har vid mer än ett tillfälle hos Kungl. Maj:t hemställt om beaktande av naturskyddsintresset. Inom riksdagen ha röster höjts för förbättrad naturvård, för utredning om ökat naturskydd. I riksdagens motiveringar till motioners handläggning har detta intresse ej sällan funnit uttryck. Jag hänvisar bl. a. till de senare årens handläggning av naturskyddsmotioner.

Emellertid har Kungl. Maj:t ännu icke intresserat sig för denna fråga. Någon utredning har icke ägt rum och några förslag ha icke förelagts riksdagen. Även om den nuvarande tiden lägger beslag på andra viktiga intressens bevakande, så ha dock även vida mindre betydelsefulla frågor trots tiden vunnit Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Måne icke, innan allt för stor skadegörelse på svensk natur skett, det nu är på tiden att skrida till åtminstone en utredning om bästa sätten att skydda svensk natur?

Jag hemställer om kammarens benägna tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet eller, därest ärendet anses falla under jordbruksdepartementet, till statsrådet och chefen för detta departement, få framställa följande spörsmål:

1. Anser herr statsrådet att det är av betydelse för svenska folket, att den svenska naturen bevaras, så långt andra riksviktiga intressen det medgiva, från elakartad åverkan och skadegörelse?

2. Är herr statsrådet beredd att vidtaga erforderliga åtgärder för ett tillfredsställande skydd och en erforderlig vård av den svenska naturen?

På gjord framställning medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.30 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 27 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Rosander* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 56, angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att in-
taga gods från provianteringsfrilager i vissa städer;

nr 57, angående utsträckning i vissa fall av i 8 § 1 mom. tulltaxeförord-
ningen stadgade tidsfrister för åtnjutande av tullfrihet;

nr 58, angående uppförande av vissa byggnader å Ladugårdsgärde i Stock-
holm;

nr 59, angående anskaffning av vissa radiostationer;

nr 60, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för läkare vid fristå-
ende centraldispensärer;

nr 61, angående delaktighet i statens pensionsanstalt för vissa icke-ordinarie
lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier;

nr 62, angående rätt till tjänstårsberäkning i pensionshänseende i vissa fall
för befattningshavare hos skogsvårdsstyrelse;

nr 63, angående anslag till telefonstationsbyggnad i Trollhättan;

nr 64, angående om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden;

nr 65, angående anslag till statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens
alkoholistanstalt därstädes;

nr 68, angående fortsatt giltighet av gällande skattegruppering m. m.;

nr 69, angående återbetalning av vissa pensionsavgifter till f. d. länsjägmäs-
taren C. O. F. Stenborg och länsskogvaktaren A. Johansson Rova;

nr 72, angående viss ökning av malmbrytningen i Luossavaara gruvfält;
samt

nr 73, angående anslag till statens intressekontor, m. m.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse,
nr 40, till Konungen i anledning av väckta motioner angående viss ändring
av lagen om adoption.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse,
nr 41, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försälj-
ning av viss statens järnvägar tillhörig vattenrätt m. m.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse,
nr 42, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående be-
frielse för vissa personer från betalningsskyldighet till kronan på grund av
virkesköp.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 44, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ytterligare uppskov med allmän fastighetstaxering, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 54, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1943/44.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 56—65, 68, 69, 72 och 73.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatsens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till nybyggnader för sjökrigsskolan;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt giltighet för förskottsstaten för försvarsväsendet; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 till lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i fråga om ersättning till E. Hedblom i anledning av sjukdom ådragen under militärtjänstgöring;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i fråga om bestridande av änkan Signe Hanna Viktoria Jernbom tillkommande livränta;

nr 6, i anledning av väckt motion om gratifikation och pension åt förre vaktmästaren å riksdagens tryckeriexpedition J. D. Bergstrand;

nr 7, i anledning av väckta motioner om gratifikationer åt änkorna efter två hos riksdagens andra kammare anställda vaktmästare; och

nr 8, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt förre trädgårdsmästaren vid Tumba bruk J. Th. Jansson;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 11, i anledning av väckta motioner om lika arvsrätt för utomäktenskapliga och inom äktenskap födda barn;

nr 12, i anledning av väckta motioner om ändring i gällande arvslagstiftning i syfte att säkerställa hemmavarande barns rätt till ersättning för arbete i hemmet; och

nr 13, i anledning av väckt motion om viss ändring av § 13 ordningsstadgan för rikets städer;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om folkpensionering;

nr 3, i anledning av väckt motion angående utredning om höjning av inträdesåldern för medlemskap i erkända sjukkassor;

nr 4, i anledning av väckt motion om viss ändring i 19 kap. 10 § jorddelningslagen;

nr 5, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om semester;

nr 6, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m.; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 maj 1941 (nr 243) om rätt för arrendator att bortföra stråfoder m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m., såvitt angår anslagsfråga; och

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa områden till Tärna kommun i Västerbottens län.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.